

16684

Universul Literar

Vol XLIV Nr. 5.

29 Ianuarie 1928

5 Lei

POOVESTITORUL

sufletul românesc

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

Dintre toți scriitorii români de azi, fără îndoială că d. Brătescu Voinești e cel mai iubit. Nu e o întâmplare că e și întâiul care, în țara noastră se vede sărbătorit, sub auspiciu naționale, încă în viață fiind. E în scrisul lui atâta căldură, atâta duioșie, un contact atât de imediat cu viața în cât, încătușează pe cititor pentru totdeauna.

În nucelele de un savuros umor ca și în cele tragice (ca acei Niculaifă Minciună) e o umanitate netransfigurată, o înțelegere a bucuriei simple și a durerii directe, de linii clasice.

Tocmai prin aceste calități, I. Al. Brătescu-Voinești e un scriitor național în același timp. Fără el în literatura românească ar fi un gol așa de real încât numai gândindu-i în simți evidența. O lume întreagă, a celor slabi și umiliți, își are în el apostolul. Fără el această bucurie nu ar fi părtașă la masa literaturii sau ar fi prezenta numai sub privirea tăioasă și în costumul de ridicul făurit de Caragiale.

Decan al literaturii românești, d. I. Al. Brătescu-Voinești nu provoacă de cât o singură nemulțumire: că nu mai scrie. Șizeci de ani nu e vârsta la care se încheie o carieră literară. Dar să nădăjduim că sărbătorirea la azi, va însemna pentru cel sărbătorit și o mustrare. Și atunci efectul ei va fi complet.

CAMIL PETRESCU

POVESTITORUL

LIVIU REBREANU

De când romanul, cu toți mai pronunțate tendințe introspectivă, a început să domine în literatură, darul povestirii directe, simple, clasice, naive, povestirea pentru povestire, nu se mai bucură nici cătri de întreaga preferință ce i se cuvine. Și totuși nimic mai plăcut și mai rar și mai valoros ca un povestitor veritabil care, fără artificii verbale, fără diversități psihologice, fără nebulozități speciale, numai și numai prin ritmul și modularea subiectului, prin gruparea materialului izbutește să creeze și atmosfera unei lumi sufletesti, și să întregină palpant interesul cititorului. În literatura noastră întreaga, alară de marele și popularul Creanga, Brătescu-Voinești e

poate singurul înzestrat cu acest dar numit. Odobescu, Caragiale, Zamfirescu, Sadoveanu pot să-i fie superiori în alte privinți: ca povestitor, în înțelesul clasic, Brătescu-Voinești e neîntrecut.

Povestitorul, față de toți ceilalți scriitori, are marele avantaj de a apare în lume deodată format, desăvârșit, matur. Vârsta, experiența, viața nu adaugă mai nimic la puterea lor de creație. Alți epici, constructorii de realități, creatorii de viață evoluează, se completează, se alăncesc, se perfecționează: între începuturile și maturitatea lor sunt diferențe deseori uriașe. Brătescu-Voinești, ca un adevărat povestitor, a rămas la fel de pur dela prima sebită publicată până azi. Nici un critic sau istoriograf literar viitor nu va putea stabili o linie de dezvoltare și nu va fi în stare să reconstituie o ordine cronologică după cele vreo cincizeci povestiri și nuvele, strânse în cele trei volume atât de cunoscute. Peste tot aceeași simplitate în expresie, același sentimentalism direct, același umor discret, aceeași desăvârșire executoare — calitățile povestirii pure care trăiește prin ea însuși.

În deobște, și mai cu seamă povestitorii români au o anume mândrie, o încredere în sine, o sfătoșie specială care le șade bine. Adevărat însă că sfătoșia e în raport invers cu fantezia. Cel care debitează anecdote adunate de pela alții e mai încrezut decât cel ce născoceste poveștile din sufletul său. Brătescu-Voinești face parte dintre cei mai discreți. El niciodată nu se însușuiază în nici un fel. Se impune totuși totdeauna tocmai prin delicatețea lui infinită.

Dealtfel întreaga operă a lui Brătescu-Voinești cucerește printr-o gingășie totuși deosebită și cu desăvârșire personală. El se identifică totdeauna cu ed său, desigur pentru că în fiecare a câte-o bună parte din propriul său flet. În fond se povestește pe sine, în forme diferite, în toate personagiile. Dacă un biblioman s'ar apuca să adreseze și să potrivească trăsăturile eroilor Brătescu-Voinești, ar putea să reconstruiască foarte ușor și foarte exact însuși sufletul autorului și chiar inima lui.

Pentru Brătescu-Voinești literatura e fost niciodată o jucărie, ci o vesele pierdere. Și-a oferit propriu-i viață și o viață purificată, cizelată, într-o tăgăderea cititorilor dornici de-a evada realitatea durerii. În scrisul lui palpă ca o respirație lină, concepția unei și o înțelepciune. Resemnarea ce se povăduiește tainic, care se degajează voluntar, aproape pe scriitor de în cititorului. Deaceia cititorii lui Brătescu-Voinești nu sunt numai admiratori totdeauna și prieteni credincioși.

Ceice se străduie să descifreze colui victii din lumea exterioară se suna în volume multe. Povestitorul prin vârtelul lumii, înfruntă viața numai în răgazurile luptei se oprește masa de scris. Cei mai buni povestitori își cheltuesc darul în graiu viu. Se cere pierdere de timp; povestirea nu pas cu vremea.

Brătescu-Voinești s'a cheltuit em în viață. Poate că povestirile lui și mai frumoase sunt cele pe care încă le-a scris, pe care le-a povestit prietenilor. Asta e soarta celor ce au mult dela Dumnezeu, că sunt prea cizeli în viață. Pentru noi toți cei care îl iubim, care am învățat dela el care arta lui ne-a fermecat, marea pierdere de rău este că a fost prea scump tiparul. O fi pentru dânsul o tărie sau o excesivă scrupulozitate nătră cititorii lui cei mulți e o pagubă reparabilă.

La șizeci de ani, în culmea glă admirat și iubit, Brătescu-Voinești un modelul conștiințozității scriitoricește lauda cea mai scumpă ce se poate a unui scriitor mare.

PRIVIGHETOAREA

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

neadevarale

La o vânătoare

- Ce ai, nene Iorgule? Par'ca ai fi arat.

- E!...

- Mi s'a întâmplat o ticăloșie... Nici știu cum să-ți spui... Știi că prin dul curții mele trece iazul, iazul ălor. Când n'am ce face, dau cu șa la peste. Am acolo în stânga scuteam făcut o scara pentru scaldat) dăncătură în care arunc în toate se-căte o bucată de mămăligă, ori câte pumn de grâu fierț: nada la peste... uneori când apa e mare, mai ales în primăvara, se dă bine și prinz... cine știe ce pești mări, dar în sfârșit, clemente... Am prins de mulțori și mai măricei, așa cât un cuțit masă obișnuit... E plăcut... La mine lo, e frumos de tot: o umbră deasă, proasă, și apa aia care curge în-ntre sălcii pletoase... Sa vii odată, vezi. Acum, eu am undițe sistematice: se strâng, se fac baston, dar aci în nu le întrebunțez, că prea sunt gi. Iau câte o nuia de alun îi pun apă, mb și cârlig, și gata; iar, când plec acolo, înlășor așa pe nuia și o bag în un tufiș de rîchită. În tufișurile ași și în sălcile de pe marginea iazului privighetori și cântă toată noaptea... foarte de multe ori, când stau liniștit pescuit, vin săracele până lângă ne, aproape de tot, să le prinzi cu na, par'car fi orbe; umblă după a de furnici și după râme... Ce e azi?

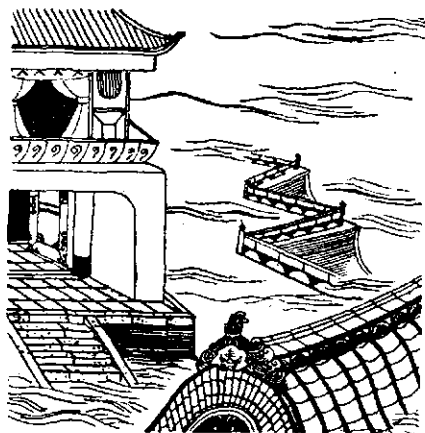
Alaltăseară Marți, a venit pe la noi titanul Delescu și cu nevastă-sa, și stat cu toții în pridvor să le asculte. Nu cânta una, cântau zece, cinci-zece; răsuna tot zăvoiu.

Și cum era o lună ca zina și mirosca acul, am petrecut o seară... să-l îndi pe el. Mai ales una, chiar în grădă la mine, într'o salcie pletoasă nta... Doamne, Dumnezeu!... De-ze ori începea, făcea într'un fel nou, să Victorița, nevasta căpitanului, lu-un condeiu, să înșeime cu vorbe felurile de sunete pe care le sco-uneori făcea: fi, fi, fi, tiha! tiha! sau! chiau! chiau! elings... iar când răvea într'o cascadă de triluri, zău, că nu-ți venia s'o aplauzi ca pe o pri-donă... Și din crivină, îi răspundeau ple... și altele. Frumoasă seară am pe-cut, n'am s'o uit niciodată.

Și ne întrebam cu toții, dacă o fi săvârșat că toate viețuitoarele de pe mânt se trag dintr'o tulpină și că nu se deosebit unele de altele, decât nu-și silite de împrejurările deosebite în care au trecut, -- ce fel de impre-jurări au fost alea care au putut sili-privighetoarea să cânte așa, iar cârște-

inl bunioară să hărăte, ca un ciatorn de buzunar când îl întorei? Mare taină! Fi!... Pe la douăsprezece ne-au plecat mesalirii, iar nevasta căpitanului, după ce ne-a zis nouă „bună seară”, a făcut bezele înspre salcia pletoasă, strigând: „A! revedere, puică, pe mâine seară!”

Și au venit și aseara; dar în salcie nu mai cânta privighetoarea... Se auzia în zăvoiu, dincolo peste iaz, o mulțime: aci însă, nu... Ne gândeam că poate și-a găsit soția și s'o fi dus după ea în zăvoiu, și ne silcam s'o recunoaștem de pe cântec; dar, ori că era prea departe și nu puteam deosebi foarte sunetele, ori că nu cânta toate la fel, dar lucru hotărît, lipsia un sunet; n'auziam pe nici una făcând elings! elings! Asta nu-l auziam și să vezi de ce... Azi dimineața, neavând treabă, mă scobor la gârle. Lăsasem în ajun undița într'un tufiș... O caut: nimic. Zic: să știu că mi-a furat-o cineva. Când mă uit mai bine, o vad mai departe jos. Dau s'o ridice: era deșirată de pe băț și încurcată în rîchită. Mă iau după fir și ce să văd? Par'ca și acum nu se sfășie inima... Lăsasem râma în cârligul undiței, și biata privighetoare, după de mâncare, a inghițit cârligul!... Sărăcuța! cât trebuie să se fi zbatut, cât trebuie să se fi chinut!... Acum sta moartă, cu aripioarele întinse; iar pe ochisorii ei, ca două mărgelile negre, năpădiseră furnicile... Pre legea mea! Sunt așa întâmplări absurde, care-ți turbura mintea, îți zdruncină credința... Auzi dumneata moartă; cu cârligul înfipt în gușulița aia care scotea sunetele cele dumnezești! Auzi dumneata cum am răsplătit ne pasărică aia nevinovată, pentrucă ne desfătase cu viersul ei! Când mă gândesc, îmi vine nebunie; dar știu, -- nebunie! Ah! ochisorii ăia negri pe care năpădiseră furnicile!

În August, la prepelețe.

La o halta pierdută în intensitatea Bărăganului, scoborăm din tren, maestrul însoțit de admirabilul său „Seiter Layerak”. Vânători mulți. Dau năvală și iau cu asalt căruțele din spatele haltei, de cari vânătorii au atâta nevoie. D. Brătescu-Voinești, rămâne cel din urmă, și deci fără căruța.

Între timp sosește în fuga mare un flăcău cu cai frumoși și poștașion confortabil.

D. Brătescu-Voinești respiră fericit, și face semn să oprească și-l întreabă.

- Mergi cu mine. Cât ceri?

Flăcăul îl masoară, clipește șiret, se scarpină după ureche și răspunde zâmbind:

Cinci sutare.

Prea mult, mai gândește.

- Fie patru.

E mult! Ceilalți vânători au tocnit căruțele cu 200.

- N'au caii mei și nici căruța; dacă vă place așa bine. Dacă nu, să fi sănătoșel.

Și întoarce s'o steargă.

--- Poțitiți în căruța noastră și-le Brătescu-Voinești, îl rog eu.

Nu mulțumesc. Eu merg singur.

Au altă direcție.

Când îi auzi numele, flăcăul holbă ochii, îl măsoară din nou de sus până jos, scobori din căruța, se apropie și-i zice cu un zâmbet smerit.

- Cuoane, o întrebare?

Te ascult.

Când eram în școala primară am citit o poveste frumoasă despre un pui de prepeleță. Dascălul ne spunea că e scrisă de Brătescu-Voinești. Țiu bine mințe, fiindcă mi-a plăcut mult. Când am ce-tit-o, zău... am plâns. N'ajă fi d-voastră?

Și înainte ca maestrul înmărmurit să poată zice o vorbă, adăogă:

Poțitiți, merg numai pentru o sută.

NOTE BIOGRAFICE ȘI BIBLIOGRAFICE

I. Al. Brătescu-Voinești s'a năcut la 1 Ianuarie 1868 la Târgoviște. Școala primară a făcut-o tot acolo. Liceul în București la Sf. Sava. A fost coleg de bancă și prieten bun cu regretatul profesor și director al Teatrelor, Pompiliu Eliade.

Universitatea a făcut-o la facultatea de drept. A fost avocat și apoi magistrat.

Încă de când era student a intrat în raporturi cu Cercul Convorbirilor Literare și cu T. Maiorescu, care-l aprecia foarte mult și care a avut o mare învâritire asupra d-sale.

Tot la „Convorbiri” a legat prietenii cu Vlahuță, Caragiale, Delavranceu, Duiliu Zamfirescu, cari îl iubeau mult.

A scris:

Intunec și Lumina. În lumea dreptății. Rătăcire. În slujba Păcii, diferitele articole cu ocazia războiului și în colaborare o piesă de teatru „Sorana” care s'a reprezentat cu succes pe scena Teatului Național.

D-l Brătescu-Voinești, marele nostru povestitor este astăzi secretarul general al Adunării deputaților.

E vicepreședinte al Academiei Române și președinte al secției literare.

P O E Z I E

N. DAVIDESCU

CÎNTECE DE LEAGĂN

pentru cucoana Nuța

I

De pretutindeni, parcă, și totuși, ca pe-o punte
Un freamăt proaspăt până la mine-a străbătut :
Un cânăruț de aur mi s'a lăsat pe frunte
Și ziditorul lumii pe-un cântec m'a vândut.

Hossâna sus în ceruri și pe pământ hossâna
De-a fi simțit în mine al vremii curcubeu ;
Inebunește nunta, prin aer, de la Chana
Și'n fie-care creangă surâde Dumnezeu.

II

Te-am așteptat cu gândul că va să vii odată
Și, presimțind că numai tu poți să fii aceia,
Mi-am instelat privirea cu-o lume n'traripată
Și, dorului, în suflet, i-am răscolit schinteia.

Primește-mă cum, astăzi, mă'nfățișează clipa
Și-aprinde unt-de-lemnul izbânzei tale'n mine :
Un înger își întinde, ocrolitor, aripa
Cu strălucirea'n soare a unui roi de-albine,

C. M. THEODORESCU

MOARTEA OLGUȚEI

lui SISI

Surioara noastră iubită în carte aci,
Surioara care iubise glumele,
A glumit mai crud, mai sinceră, într'o zi.
Mama, nu i-a mai strigat dojenitoare numele.

Ascult cartea — pasăre galbenă la subsuară —
Cântecul ei înăbușit, prietenul meu,
Vin prin vânt și prin zăpada murdară
Intâmplarea asta gândind-o mereu.

Cine — auzi, — paloșul morții ascute?
Caută, ochii tineri, de-asupra peste case în gol...
— Lacrimi pe strașine au înghețat reținute..., —
Stelele răsăd din pupile reci de mongol.

Colțul lunii pe lăncile-mi goale să-l prind
Aș sparge în duritatea bolții, stăpână.
Prin vânt și zăpadă cerșetorind
Desnădejdea duce seara oarbă de mână.

ROMULUS DIANU

COLIND LA CASĂ CU FAT

Cine-a întâlnit o fată
Cu obrazul alb de vată
Pală neagră ca pe soare
Pe zăpada ei de floare
Negru triumfiular
Biblic ochiu de Argus rar
Rătăcind prin miază-munte
Urmele sale mărunte...

Că pământul săgetat
La isvoare sângerat,
Știe doar de umbra tu
Adormită undeva,
Păsăroii te privesc
Rătăcind prin lemn câinesc,
Se prind frunzele cleioase
De pielea ta de mălase...

Sau răsări din ape, udă,
Poamă verde, poamă crudă,
Și te-alungă șerpilor reci
Adormiți pe unde treci,
Iar la mori unde ajungi
Sunt ursoi cu doruri lungi
Și tîntind pe câte-un pat
Și te-adorm în sărutat.

Ca un ochiu e gura ta
Rondă, roșie și gres
Răsvărite pentru ea
Și cireașa și măceșa.
Fata albă ce-am iubit
Prin păduri s'a isprăvit
Și întoarsă din somn greu
Adormi în patul meu.

Dar la anul jumătat
Au murit fetele toate
Și-au trimis prin noi din cer
Bucuria lor de ger
Și cântăm din neam în neam
Să lăsați fata la geam
S'o momim ca să se'ndure
Pentru fata din pădure.

AL. VELLEA

PRIETENIA

Oglindă e apa — Cristal
In care-ale muntelui culmi,
Coboară 'n adâncul închis
Sub raza amurgului pal.

Acelaș, că este, se pare,
Așa de măestru coboară,
— De crezi că-i un tot fermecat
Și totuși îndată dispăre,
Când vântul vueste turbat
Și valul aruncă în stânci
Nu vezi nici un munte plecat,
In falnicul apei adânci!

DIN TARA SACALILOR

— DE HATĂRUL IUBITEI —

AL. CAZABAN

Un umorist tăios un spirit de observație care deformează cu pasiune un vecinic nemulțumit. Al. Cazaban a scris numai schițe și nuvele care i-au adus o notorietate reală în scrisul românesc. E probabil că nu și-a bănuțit contemporanii atât de interesanți ca să-i facă eroi de romane. Altfel, neîn- doios, ar fi scris și romane.

Un șacal — odată — ajunsese spaima melor rău păzite și chiar a satelor din vecinătatea codrilor neumblate. Era un exemplar unic de îndrăzneală de cruzime acest primejdios șacal, numai pe stricăciuni și distrugeți. Umbla singur după pradă, așa se bina de mult pe puterea colților și pe ctica lui îndelungată de zăgrumător oi și de alte vietăți plâpânde și neovate, fără colți ascuțiți și fără de to el'n armă de apărare

era un șacal solitar. De bătrân ce era, carnivorul avea na sură, măcar că nu împlinise încă ruzeci de ani! Colții lui puternici — ca de tigrul — erau aproape intacti și pofta lui de dis- gere era mai mare chiar decât cea de mcare.

În omora numai din nevoia de a-și pli foamea lui de... lup vesnic flă- bnd și nesățios, dar omora și din plă- ea de-a distruge și de-a aduce pagube ptoare în averea bacilor cu oi ma- te, mândre și cornute...

după cum pentru un revoluționar, cei mari vrăjmași ai omenirii sunt căr- torii oligarci, tot așa, pentru bătrân- șacal, cei mai mari vrăjmași ai șa- mului erau ciobanii și câinii lor de

ă. avea dreptate — carnivorul — să în ciobani și în câini pe cei mai i vrăjmași ai neamului săcălesc: de ori n'a rămas — bietul de el —ând din pricina chiotelor disperate ciobanilor și a lătrăturilor înverșu- ale câinilor de stână!

dreptate cerească ar fi fost pentru șacalii din lume, dacă turmele de ar fi condus ele singure după capul sec, și n'ar fi fost păscute de cio- i cu ghioage grele și de câini cu ascuțiți.

un șacal bolșevic. multe ori, se gândea să se inhăiteze alți șacali și cu toții împreună să lteze stănele ziua miază-noapte; să în bucăți și pe ciobani și pe câini rămână șacalii — stăpâni pe turmă e stână.

șacalul era prea lacom să im- a o pradă cu alții, și prea mândru a câștige o victorie alături de niște pii pe care le socotea javre răioaze e care se ferea de teamă par'că să e umple de râie sau jigodie.

un șacal nobil.

puterea nopții. noapte de Februarie, cu cer de pri- ară, cu lună strălucitoare. Prin păl- e de trestie și papură din coada ia- înghețat, se strecura o undă ușoară ant de Aprilie, șoptind în taină o ste de dragoste, abia lămurită...

Dintr'o branște deasă de mesteacăn din apropierea bălții, se ivi, călcând cu mare băgare de seamă, șacalul cel bă- trân.

Umbla furisat cu capul în pământ, și la cel mai mic foșnet, se apropia să as- culte. Când se încredință că niciun vrăj- maș nu-l pândește din întunericul desi- șurilor, dihania se scutură cu zgomot, își ridică îndrăzneacă capul și se in- dreptă spre câmpul deschis și neted, ne- pătat de niciun adăpost sau ascunziș.

Deși pustie de tot, întinderea albă, șacalul mergea iute, făcând copci săltate că par'că ar fi încercat să sboare... De- odată, din vârtejul mersului se opri scurt: Un sunet nedeslușit ca un dan- găt de clopot, îi lovide auzul. Cu auzul ei ascuțit, fiara își dete pe loc seama că în țarcul stănei, se scuturase herbe- cul cel bătrân care poartă, întodeauna, o talancă de tinichea ruginită la gât.

Cu ochii injectați, cu dinții clănțănind a foame turbată, își urmă și mai vertigi- nos fuga, ținând o linie dreaptă spre punctul de unde pornise sunetul de ta- lancă.

Vrăjmașul oilor știa bine că stâna sta pitită după un dâmb peste care trebuia să treacă cu multă istețime ca să nu fie zărit de câinii ciobănești.

Când se apropia de dâmb, tăcerea era așa de adâncă, încât cu tot auzul său ascuțit, șacalul nu mai deosebi nici cel mai mic foșnet. Părea că toate vietățile din țarc, încredemiseră deodată. Totuși șacalul nu îndrăzni să înainteze decât cu pași de... lup.

Deodată se răsuci din tot trupul și făcu o săritură, de câțiva pași, îndărăt: Pe muchia dâmbului se mișcă ceva ne- lămurit și, într'o clipă, șacalului îi se păru că venea în vale spre el un tăvălug de zăpadă.

Părul îi se sbârli pe toată șira spinării, când lighioana își dădu seama că tăvă- lucul era un cogemite dulău de stână.

Șacalul se și pusese în gardă, dar du- lăul în loc să stârnească stâna, cu lătră- turi îndârjite, se răsturnă pe spate și își împreună labele din față în semn de supunere și admirație.

Era Dolca, — o tânără căpea, cu blana albă, cu ochii negri și cu coada stufoasă.

Se gudură cu atâta dragălăsie, încât șacalul uitase de foame, și din fiară hă- măsită se transformă în cel mai desă- vârsit cavaler.

Când se încredință pe deplin că-l sub- jugase pe neîmpăcatul distrugător de oi, Dolca îl imploră, privindu-l cu patimă în ochi:

— Dacă vrei să-ți fii fidelă și să te iubesc întodeauna, te rog să-mi promiți că de azi înainte nu vei mai stășia nicio oaie din stâna pe care, am datoria, s'o apăr.

Deși alte stâni nu se aflau prin par-

tea locului, șacalul ca să-și arate gene- rozitatea față de iubita sa, se întoarse la pădure, cu coada'n sus dar cu burta goală.

A doua noapte, nemai putând răbda chinul foamei, șacalul se furisă pe lângă stână, cu gândul necurat să fure o oaie fără știrea nimănu.

Dar paznica credincioasă a oilor, îl întâmpină la locul de întâlnire. Șacalul era așa de hămăsit de foame că se gândi o clipă să-și mănânce iubita. Dar Dolca era așa de albă și își legăna așa de gra- țios coada stufoasă, încât îndrăgostitul șacal jură, pentru a doua oară, că de acum înainte dinții lui nu se vor mai infize în niciun grumaz de oaie. Și ca să-i dovedească de cât sacrificiu e cu- pabil față de o ființă iubită, șacalul prinse a scormoni și răscoli zăpada, până ce descoperi o cantitate considera- bilă de... gunoaie de oi, depozitate acolo încă din vara trecută.

Cum stratul depozitat era gros că nu- teai să-l aduni cu lopata, șacalul apucă o bucată bună din această masă de măs- line tescuite, și încercă să infulice cu furie, până ce-și potoli de tot foamea.

Pentru acest gest cavaleresc, Dolca îi făgădui voluminose încă necunoscute în societatea sălbatică a șacalilor.

Într'o seară de Martie, pe când se ducea la întâlnire, șacalul găsi în drum produsul pe care îl scăpase în mers, mă- garul dela stână.

Fără să se uite în deranta și în stânga să se asigure dacă îl vede cineva, di- hania cea nesățioasă se și puse la masă.

Când tocmai se strămba mai urât ca să înghiță ultima bucată de baligă, un glas de călălandu îl imbiă:

— Poftă bună!

Era un vulpoi roșu, cu ochii batjoco- ritori de umorist englez:

— Se poate, maestre, ca dumneata care ai distrus în viață atâți măgari, s'ajungi să le mănânci baliga?

Șacalul care reușise să înghiță cea din urmă fărâmițură, nu se arătă supărat de loc. Ba încă își linșe botul, lăudân- du-și dejunul:

— De când sunt n'am mâncat un fel de bucate mai delicios ca baliga de măgar!

Apoi, se repezi inciudat să însface de grumaz pe cutezătorul de zeflemist.

Dar dintr'o săritură, vulpoiul se făcu nevăzut într'o leasă de mărăcini. Că- se simți scăpat de primejdie, roșcatul re- flectă clipind șiret:

— Așa'i și în literatură: De câteori— de ochii unei femei frumoase, — cel mai acerb critic n'a lăudat produsul scriito- rilor pe care îi distrusese odată!

NICU PETRESCU

PAUL MORAND

IV

Nu toți fii de popă sunt din viață de golani, din sămânță amară de seminarist. Eu sunt ambițios. Să intru în cler? Viitor de arhimandrit, celibat, sărăcie? Mulțumesc. Prea des l-am văzut pe taică-meu cerșind la sfârșitul lunii boierilor; un cerșetor în haine profești, nici mai mulți nici mai puțin. Mizeria asta se va slăși. Și eu sunt socialist.

Nu vă așteptați la un Moldovean lenes, culcându-se în blană de oaie și imputându-se în mătase. Sunt din Oltenia, o Valahie mai mică; sunt așa dar un țaran dela Dunăre cu capul meu pătrat și făcile cu trei zeci și două de mâsele cum se spune despre noi ăștia, care avem sânge roșu.

Bursier la liceu, am fost un student pasionat. Lucram până îmi crăpau ochii, ca biata maică-mea. Ocoliam plăcerile, femeile, țigănce—acești viermi strălucitori — înmormântările, toate spectacolele căii Victoria; nu am cunoscut nici bătăile de flori nici badurile mascate; nu m'am alăturat nici unui club naționalist pentru a boicota profesorii evrei, nici unui grup anarhist pentru a răsturna tranvaiele, desi convingerile mele mă împingeau spre asta.

Astăzi, filozofii nu își mai au scaunul lor păstrat sub porție; trebuie să se lupte cu pumnii ca și ceilalți. De șase luni, de când mi-am sfârșit studiile, i-tă-mă în Franța, pe cheltuiala guvernului român. Am să-mi trec licența de filozofie, pe urmă am să mă întorc în țară. Viitor tradăfiru; am să dau lecții, am să am o diplomă franțuzească, am să fiu respectat ca un colonel și într-o zi, am să-mi am o moșioară, prin aceste pământuri negre, care mărginesc Dunărea, mai sus de linia de argint a Turnu-Severinului.

II

Am ajuns la sfârșit: mă văd silit să renunț. Totul se prăbușește. Nevoit, din lipsă de bani, să plec din Franța, tocmai în ajunul examenelor. De două ori în timpul anului acestuia, ne găsiserăm, camarazii mei și cu mine, la începutul lunii, fără bani; dar am sfârșit prin a primi. Zilele astea, când ne-am dus la Consulat să ne luăm bursa noastră universitară, mi s-a spus că, în urma prăbușirii leului, guvernul nu mai poate să ne susțină în Franța. Atâta murecă pierdută! De mai multe ori ne întăciserăm cu naideja că în lipsa noastră, o telegramă a statului va fi fost schimbat lucrurile. Ne culcăm în sala de așteptare, pe scară; o mulțime de studenți fac la fel. Ei coboară din toate colțurile Parisului. Iată, frumoși legionari de tip roman, care prepară Conservatorul, băeți mici din Dobrogea, care nu sunt decât la P. C. N.; Moldoveni lenesi, pudrați care vin dela *Café de la Paix* (mesele sunt acolo lipite cu Grand Hôtel); noui Români, Transilvănenii, atât de politicești, atât de timizi și vorbind numai nemțește; însfârșit Oveții strămbi, viitori advocați, cu urechile întoarse ca ale pisicilor. Secretarul iese din biroul lui și ne oferă o întărcere în țară, cu clasa treia pe mare. Noi îl amenințăm și îl amintim că maică-sa o fi cunoscut în tinerețe vreun țar; pe urmă îl închidem în bucătărie. Poliția vine să ne împrăște.

Să sfârșit, n'um să fo micodată licențiat

Mă dusei să șed în Luxemborg. Ceașul prânzului golise grădina ca pe un stomac. Aveam treizeci și cinci de franci. Ieri de-abia, mă temeau să mă găsească aici așteptând ora examenului, ca „să intru în cușcă”; inima mea — ca a tuturor studenților sar fi strâns la vederea ploilor de pe chei, semn fatidic al examenelor. Acum ași binecuvânta toate acestea. Va trebui să mă întorc la țară — blestemată fie o societate, care îngăduie așa — printre porcii mardari, copiii țiganilor, femeile cu pieptul gol și taică-meu, ieșind din biserică roșie ca un abater, cu hainele lui de popă, binecuvântând și adunând parale.

Nu

III

Un garaj. Să mă recomand ca îngrijitor de trăsuri? Se pun eizme de cauciuc, se ia un burete, se usucă și totul e gata. Și eu, care nu credeam în fatalism.

Un om tânăr, mă întâmpină.

— Veniți pentru anunțul din *New-York Herald*? Picați tocmai la timp. Nu îndrăznesc să-i răspund. Mă ia drept un șofeur fără loc. Dacă ași găsi să-mi câștig mai ușor câteva zile? stăpâni, care să-mi dea libertate. Am combus odata un Ford la Tecuci în timpul războiului, într-o formație sanitară.

— Este pentru o trăsura ușoară!

— Clamă!... e un Rolls.

Mă pune în fața unei adevărate locomotive toată din oglinzi și nichel, odihnindu-se într-o boxă. Închid ochii. Pe urmă, în mine. Românul, gren de miral, biră este:

— Asta mă cunoaște.

— Atunci puneți benzina. Patronii loquesc în *quai des Grand-Augustins*. Prezentăți-vă acolo înainte de masă.

Mr. și Mrs. Seymour Caress mă primesc într-o casă franțuzească din secolii trecutii, cu mobilă veche și roasă și cu inevitabilă vedere spre Notre Dame. Tălpile mele lasă urme de praf pe covorul negru, ornat cu semnele Zodiacului. Bărbatul și femeia sunt amândoi văpsii cu roz, cu haine de casă asemănătoare și cu unghiile aurite; beau lucrări artistice în care inuioate benene și camelii.

Amândoi se ridică foarte interesați.

— Veniți pentru a răspunde anunțului?

— Da, Domnule.

— Sunteți singur?

— Da, Domnule... nu mi s'a spus că Domnul dorește o pereche.

Dar minurapi.

— Pentru anunțul 2.652?

— Nu știu, Domnule. Este anunțul din *New-York Herald*, pentru șofeur.

Atunci nici nu mai mă ia în seama, mă angajează, fără să mă privească și mă trimite, cu bani la *Belle Jardinière*, ca să-mi cumpăr o livrea. Înaltuire pentru mâine dimineața.

Mănănc însfârșit. Mă duc la Levallois, la un negustor de vinuri, care îmi dă niște hârti de șofeur. Inima mi se deschide naidejdi. Am să-mi pot aștepta examenul la Paris, să-mi prepar explicațiile textelor, să revăd acele teribile ecuații, unde se încercă — Domnule, ca și mine — cei mai iluștrii metafizicieni, când e vorba să-și rezene raționamentele pe o demon-ștrăpăie matematică.

Neuilly, Parle d'Oie Pomoise... Să în mare întârziere, căci stăpâni n'um să trezită decât la prânz. Trăsura că pe drum. Prin ce minune, mă întărc eu. Nu îndrăznesc să-mi arunc ochii te, atât este de găurită plauza cu metre negre și albe ca la tirurile bălor, cu manivele perfecționate, cu inuioare subtile, gradări în platină fosforescente, niveluri cu lichid albastru. Totul este dublu; lumina dublă, zăvor dublu; pentru nimica toată, pentru roțile de ajutor; douăsprezece pe. Nu este de loc ca Fordul; e tă trădător; tremurând, încere fiecare tutor, fiecare manivelă...

...Dimineața când am ieșit din mea, portarul mi-a dat o hârtie. Est vocarea pentru licență, în prima asta se cheamă noroc. Teza este mâine dimineața; începe la șapte, să nu se ducă patronii mei la teatru seară, ca să-mi pot repeta „meta” fei Hoffdingul meu.

E patru după masă. Am impresia străbătut Franța. Trebuie că sunt Cotentin, în plină câmpie. Ajung la sfârșitul oxusiei noastre, la biserică mană din Perilevent.

În timpul vizitei am vrut să lucrez m'am sculat atât de dimineața, înă dormit la *Expresie sentimentelor* luxoasele perne Pullman. Mr. Seymour mă trezește și mă conduce afară veste prin ochelarii săi, vasul scul.

— Totul aici, îmi spune el, ascu învătătura morală. Animale, sim-sfinte.

— Totem sau tabu? răspunde Mrs. Caress, surzând.

— Sinteze de pasiuni și u imper decorative?

— Who Knows?

Mrs. Caress mă ia drept martor.

— Arheologia, spune ea, este o p...

Îmi spune că este autoarea „*Memoria supra 16 statui simbolice, observațiunile din bourgeois*” și că originea drakelor, trebuie să fie căutată în lăoi permit, s'o contrazic. Ea îmi punde:

— Tăceți. Pregătiți-vă auctorul.

V

Noaptea cade mai repede decât crezut. Nu am obișnuința acestor americani, care se întorc ca niște Schimb roata rupându-mi tot odaia chiziile. Se mănăncă la Mans. Nu ajunge la Paris înainte de miezul n totuși nu trebuie să repet *Plăcerea* rea înaintea examenului?

Luna a dispărut. Maintenon... Ralet. Dau toată viteza; trăsura în sare, paravanul de sticlă gene, pe tremurii. La viraje se aude un țicțiclat nitros; am uitat să sloboz nelem. Aprind; suntem în pădure; căm cu o sută douăzeci; cu blest astea de motoare moderne nu am și nu îți dai seama de viteza; și de alta a drumului arborii sunt bastonice, care nu vă ajung eu puțin tree pe lângă ureche. Iepuri. Să-mi pavaful... o trosnitură. Se vede capt lama principală. Nu oprește

DIN FETELE VEACULUI

— PRAGMATISMUL —

lata lucru, căci altfel n'am să am timp să revăd sensualității englezi.

Iată coasta Picardiei. E două dimineața. Ce numeroase sunt automobilele. Iși sting și își aprind farurile. S'ar spune, un fel de conversație luminoasă. Se văd trecând pe sub arbori, umbre, perechi. Raze luminoase se învârtesc, se întorc pe urmă noaptea din nou, acoperă tot. Străbătem pădurile din Saint-Cloud. Citroșeni ne escortează, ne ating, mângâie; femeii se pleacă în afara: o mână mare ne întrece, prinde șirul, fluieră ea și cum ne-ar arăta drumul.

Mr. Seymour Carress bate în geam.

— Opreți, spune el.

Oprese luminile.

Printre arbori, văd Parisul luminat. O aromă lichidă de apă și de lună plutește pe Stadionul francez.

— Zăriți podul?

— Suntem tocmai acolo, Domnule.

Atunci patronul meu scateie din mânerul bastonului său un fluier mic și strigă de trei ori.

— Pardon, Domnule, imi spune mie, venim pentru garden-pertouze.

Un om cu șapea îi întrerupe cântarea: — Aș! scară nu e nimic pe aici; lumea plecat. La Fausse Repose, domnule. La două cotitură pe mâna stângă, după Viroflay; îl veți găsi pe La Laitne, care cerșește cu o pălărie tare; are să vă arate.

— Stingeți farurile.

— Bine, domnule.

De trei ori am rătat drumul. Am întors șatele Parisului. Însfârșit, în întuneric, iată aerodromul din Villecoublay, cu locurile triunghiulare pentru aterizarea nocturne. Înch un kilometru. De oclată înaintea noastră se aprinde un chibrit. Patronul bate din nou în geam. Strâng frâmele. Aștept. Când ochii mi s'au obișnuit cu întunecimea, descoper alături de mine, în șir douăzeci de trăsură. Este chiar și un autotecar, care a adus clienți, din piața Operii. Toate farurile sunt stinse. Nici un șofer. Cine poate să dea, atât de târziu o recepție în locul acesta pierdut? Rămân nemșecat pe scaunul meu. Halatul meu pentru traf face o pată albă în noaptea. Miș și Mr. Seymour Carress nu coboară din trăsura lor. Dar primesc înăuntru, de îndată ce au ajuns, viița unor fantome. Altele le urmează; când domni, când doamne. P' trei și trei m'omose o lume nebună. La rândul lor, deschid portiera și îi văd, urcându-se într'un șese cilindri, pe care îl părăsese o clipă mai târziu pentru un cyclecar.

Olosit de așteptare imi aprind Lampa și imi iau manualul.

Dar iată o fantomă, care se învârteste în jurul trăsării. Este un om tânăr într'un pardesiu. Bănuesc, că trebuie să fie locul de plecare al unei curse de fugă.

— Patronii tăi sunt cei dela anușul 2652?

— Nu știu!

Atunci imi întinde o hârtie încadrată cu roșu. Citește:

2652. *Pereche străină însetată ideal dorște cum, alt. per. paris, având cunoștințe, larg. viață partic. la țară.*

Dau înapoi hârtia. Imi reiau Psihologia mea. Cap. XVIII. Voiața. Eu nu vreau să știu nimic din plăcerile marelui occidental. Văd de aici mica mea moșie, în pământurile Dunării, în desghet, când bucățile de ghiață crapă cu șgomot de tun.

Când Mr. și Mrs. Carress se întoarseră, fără șgomot, ca niște îngeri albaștri, mă gâsără prăbușit de somn. În vis mi se arătau profesorii mei; Brunswick clipind

luchipuiți-vă aceste impresionante fragmente de timp — veacurile — sub privirea unui mare magician!

Ce bizar spectacol!

Minuselele jucării sunt felurite colorate, altcum orânduite, chiar asimetrie compuse.

Nu seamănă veac cu veac, cum nu seamănă clipă cu clipă. În ciuda filosofului, care găsea că „nimic nu-i nou sub soare”, omenirea și-a înprospătat ființa, și-a renovat manifestările, prezentându-se în totdeauna înedită.

Iată bunzora veacul nostru: este el raționalist sau empirist? deist sau ateist? scientist sau pragmatist?

Cine poate răspunde? Lucrul se explică totuși prin multilateralitatea spiritului uman, prin divergența cercetărilor și anarhia teoriilor. Pe acesta reducerea la unitate ar fi și inexactă și nepotrivită.

Neîndoios înă că cea mai răsfățată, cea mai agitată, cea mai șgomotoasă, cea mai dramatică chiar dintre toate fațetele veacului ce trăim este cea pragmatistă și pe care însuși William James o denumia mai bine **humanistă**. Cătă, dar, în puține rânduri, să atragem atenția asupra acestei — să-i zicem, cu indulgență — filozofii.

Ceeace filozofia pragmatistă implică cu necesitate, este ideea de bază, că adevărurile trebuie să aibă consecințe practice. Pragmatismul vede în ori și ce concepșim instrumente, mijloace, cari ne permit, să operăm intelectualmente asupra faptelor.

În „Introduction à la philosophie” (din colecția „Études sur le devenir social”) teoreticianul pragmatismului, filosoful american cunoscut, William James, cercetează diferite chestiuni de filosofie pură, privind din punctul de vedere pragmatic. William James recunoaște că problema ființei, și problema insolubilă a filosofiei. La întrebarea, cum se face că lumea există în locul neantului și de ce?, remarcă făcută de Schopenhauer i se pare elasică: „În afara de om — afirma acela — nici o altă ființă nu se miră de propria ei existență”. A existat Ființa — ansamblul universului — de totdeauna? sau care era forma non-existenței sale? Anticul Zenon credea că problema nu se putea discuta: Ființa a existat și există necesar. Totuși, crede James, chestiunea Ființei e cea mai obscură din toată filosofia. În acest domeniu suntem umili cercetori ai adevărului. Pentru noi toți — din ori și ce școală filosofică — realul formează un **datum**, pe care, însă, nu putem, nici să-l explicăm nici să-l depășim. Mai departe James face distincția între percep-

țiuni — asemenea între ele, întrucât senzațiile sunt comune — și concepte — diferite între ele, întrucât sunt discontinue. „Formula rezumativă a tezei mele scrie James, este, **primatul senzațiunii**. Facultatea de a concepe este o funcțiune secundară; iar nu indispensabilă a vieții. Conceptele, prin ele însăși rămân imobile, percepțiile dimpotrivă sunt vesnice în ritmul vieții.

De exemplu: conceptul de mișcare e mereu o noțiune fixă, pe câtă vreme percepția mișcării e mobilă ca însăși mișcarea. Din aceasta se vede care ar fi adevărata înțelegere a vieții? Prin concepte, sau prin percepții? Cum bine spune James: „qui pourrait décider, ce qui vaut absolument le mieux, de vivre sa pensée, ou de penser sa vie”.

Și ca o ironic, James arată ne-rodnicia muncii noastre conceptuale: „or de câte ori, scrie el concepem un lucru, îl definim și dacă nu l'am priceput bine, îi dăm înainte cu definiția și definim însuși definiția noastră. După ce James arată, câteva enigme create prin transpoziție conceptuală, el conchide că, cele mai profunde caractere ale realității nu le sunt date decât din experiența sensibilă. Iată primul jalon al teoriei pragmatiste: **experiența**. În al doilea rând, pragmatismul este pluralist, întrucât însuși datele experienței sensibile duc către aceasta. La fiecare pas noi experientăm nouăți. Datele experienței covărsese explicațiunile logice. În consecință liberul arbitru nu înseamnă altceva decât noulate reală: pluralismul acceptă liberul arbitru. Ca o consecință pragmatismul postulează realitatea nu în întregime, ci piesă cu piesă. Școala lui Pytagora era ea însuși pluralistă. Lucrurile sunt numere, afirma șeful școlii; iar pentru Renouvier realitatea era debordantă și exolcată conceptuală complet insuficientă. Prin aceasta, prin teoria pluralistă, James accență existența lui Dumnezeu, care, însă, nu e decât o formă particulară a vieții, o conștiință, care îmbrățișează experiența reală cea mai vastă, dar, care nu concentrează întreaga experiență, nu este absolută. Nici infinitatea, nici omnipotența nu sunt atribuitele sale. Iată cum James justifică credința pe care o vrea pur practică și nu dogmatică. După el, descori a nu lucra în conformitate cu o credință revine la a lucra, ca și când credința contrară ar fi fondată. În înțelepciunea lor, nooarele au fost mai în totdeauna politeiste, deci pluraliste: ca și pragmatismul ele l-au considerat pe Dumnezeu pur și simplu ca un „primus inter pares”, cu primul între toate forțele, conducând împreună cu ele destinul lumii. James mărturisește, că nu consideră experiența umană ca cea mai înaltă formă de experiență; după probele evidențiate de experiența religioasă putem să credem că există forțe superioare, cari contribuiesc la salvarea universului. Pluralismul oferă securitate morală — prin religie — celor slabi sufleteste.

James stabilește chiar o gradare în fenomenul credinței. Iată, care ar fi gradele credinței: 1) Nu e absurd a socoti lumea lipsită de contradicții interne; 2) Lucrul ar putea fi adevărat în anumite condiții; 3) Lucrul e adevărat, chiar actualmente; 4) Lucrul este pro-

dar nemilos. Dumas conquistador perfid al candidaților, Basch, a căruî gură, în locul unui curs de estetică, dădea pneuri umflați; scurt, toată oroarea unui vis de examen. Dimineața începea să se arate și să lumineze această câmpie de mahala. Pe Sena erau nemșcate câteva remorhere.

Nu avem timp decât pentru a-mi duce trăsura la gară și să-i spun portăresei să-mi prepare pâinea și litra de cafea neagră, pe care orice candidat o poartă în stomacul strâns, urcând spre Sorbona.

priu, să fie adevărat; 5) El ar trebui să fie adevărat; 6) El trebuie să fie adevărat; 7) El este adevărat, cel puțin pentru mine.

Și dacă, pentru mine e certitudine, că lumea e plină de contradicții interne, tot o certitudine este și existența unei divinități, care să le armonizeze și, drept corolar, justificarea și necesitatea credinței în ea.

Teoria principală a pragmatismului este cea asupra adevărului, hazardată, excesiv de subiectivă, dar interesantă. Atât în lucrarea „L'idée de vérité”, cât și în „Le pragmatisme”, James își enunță concepția sa asupra adevărului considerat în consecințele sale practice. Câteva citate ne vor lămurii: „Se spune obișnuit că adevărul exprimă acordul, așa după cum eroarea exprimă dezacordul, ideilor noastre cu realitatea. Pentru pragmatism, însă, ideile adevărate sunt cele, pe cari noi le putem asimila, valida, corobora și verifica. Ideile cronate sunt cele cari nu se pretează la această operațiune”.

„Adevărul este de fapt un eveniment, un proces, procesul, prin care el se verifică, verificarea însăși. Validitatea sa consistă în procesul validării sale”.

„Adevărul — în rezumat — nu este altceva decât ceea ce noi găsim avantajos în ordinea gândirii noastre, așa după cum binele nu este altceva decât ceea ce găsim avantajos în ordinea faptelor noastre”.

Intr'un cuvânt, ceea ce concepția pragmatistă implică, este că, adevărurile trebuie să aibă consecințe practice. În conformitate cu aceasta o idee este adevărată, dacă este verificabilă, și dacă această verificare ne este utilă. Zicem de un lucru că e adevărat, pentru că el ne este util, ne este folositor, convenabil. A spune astfel, că o credință este verificată, înseamnă că nu ne duce la nici o decepție, că nu ne dă nici o desmințire. Când socotim un lucru adevărat pentru toată lumea, înseamnă că tu accepți verificarea mea și eu accept verificarea ta. Cu o vorbă un simplu trafic de verificări. Iată cum adevărul constă într'un proces: adică în verificare, în constatarea că cutare lucru sau cutare idee, înși sunt utile și atunci le decretăm adevărate. E foarte simplu: când nu-mi vor mai fi utile, vor înceta să mai fie adevărate, pentru mine, cel puțin. Așa dar pentru James nu există Adevăr, există, însă, adevăruri, cum spune Dervey, adevărul este ceea ce ne dă satisfacție; astfel adevărul științific este cel, care ne dă cel mai mare număr de satisfacții. În rezumat James privește adevărul exclusiv din punct de vedere al rezultatelor, al consecințelor practice.

Fără nici o jenă James și-a calificat singur sistemul drept „filozofia simțului comun”.

Filozofia pragmatistă e un amestec vulgar, de materialism și spiritualism. Filozoful și matematicianul, Bertrand Russel, uzând de metoda de judecată a pragmatistilor ajungea la formularea judecății ridicule: că adevărul următor: „în afară de mine, există și alți oameni” se transformă — la pragmatisti — în afirmarea: „e util, să cred, că în afară de mine există și alți oameni”. Cu o vorbă, s'a afirmat de criticii serioși, că pragmatismul nu explică ce este adevărul, ci doar metoda, felul de a ajunge la el. Incontestabil: filozofia pragmatistă e mai presus de toate un apel la acțiune, o apologie desfrântată a efortului, un imn închinat voinței de putere. James spunea respicând: „pentru mine a-

devărul n'are valoare decât, când devine energie, aptă să dea bătăliei!” De sigur apropierea de bergsonianism e ușor de făcut: și într'o parte și în alta primatul acțiunii, și într'o parte și în alta oroarea de intelectualism, și într'o parte și în alta preocuparea de a da vieții tot ce este al ei. Bergson, la fel cum și James, recunoaște și el, că adevărul are valoare reală mai întâi simțit și apoi conceput. Pragmatismul e un amestec imposibil de misticism și empirism. Complet just în ceea ce privește importanța, ce o acordă impresiei sensoriale și experienței, el este complet absurd, în justificarea ce o dă credinței și subiectivismului dus la exces. Fără aceste din urmă scăderi, înlăturând și concepția adevărului-utilitate, imposibilă în domeniul științei — până la un punct, justă în domeniul politic — filozofia pragmatistă, în ciuda și spre ironizarea lui William James, întărește empirismul scientist.

Altminterea, luat în bloc, pragmatismul este un pozitivism avortat!

N. N. MATHEESCU

IN RĂSPAR...

ALTA DEFINIȚIE

Dela d. Victor Morariu citire:

„Se numește nuvelă o operă epică (mai limpede ar fi, o povestire) în care poetul intrupează un sentiment prin ajutorul unei acțiuni fără mare complicație, acțiune din domeniul vieții reale, care însă trebuie să aibă un element specific de noutate și îndeosebi un desnodământ cât se poate de surprinzător”.

Fără discuție: o definiție, nu imposibilă, dar monstruoasă.

Mai întâiu, extrem de lungă și tot logica zice: „definițiunea nu trebuie să fie abundăntă, adică să nu conțină note de prisos și repetiții” (Al. Valeriu — Logica)

Și-o altă condițiune neglijată, ca urmare a celei de mai sus, ea „degenerează în descriere” (Ibidem).

În astfel de condițiuni definițiunea de mai sus a nuvelei, nu se poate memoriza. Cu atât mai mult, cu cât acestei lipse de suport logic i se adaugă faptul că diferența specifică e enormă, fără ca diferențele ei membre să se derive unele din altele.

Dar definițiunea de mai sus mai are un cusur: conține elemente străine. Astfel ni se zice că nuvela conține „o acțiune din domeniul vieții reale” — ceea ce elimină cu totul un număr imens de nuvele, o întreagă subdiviziune, nuvela fantastică, romantică. Avem dreptul, prin urmare, să întrebăm: basmul în genere nu-i nuvelă? Dar „Sărmanul Dionis”? Dar „La hanul lui Mânjoală”? Dar „Li-

Și definițiunea continuă: acțiunea trebuie să aibă un element specific de noutate și îndeosebi un desnodământ cât se poate de surprinzător”.

Cum adică numai acțiunea nuvelă trebuie să aibă un element specific de noutate și un desnodământ surprinzător? Aceasta e diferența specifică dintre nuvelă și celalalte poezii epice? Iată și ce nu va crede nici d. V. M. — deși am ajuns prin raționamentul d-sale, De fapt, orice poezie trebuie să aibă un element de noutate și un desnodământ surprinzător.

Și-apoi ce rost mai are adaosul: care poetul intrupează un sentiment prin ajutorul unei acțiuni — când acțiunile erau odată conținute în expresia „operă epică”?

Și câte n'ar mai fi de spus! Fapt e că definițiunea de mai sus face două parale.

Și-atunci: ce e nuvelă? Credem că o poezie epică (în parte) cu acțiune puțin complicată la care face parte câteva personaje.

Dar d. V. M. merge și mai departe d-sa nu se mulțamește că ne-a făcut drept: cu mare casnă) să nu știm o nuvelă — și se grăbește să procedă la fel și cu schița care — după cum știu — e tot o nuvelă a cărei acțiune are un singur moment (un singur eveniment).

E inutil, d-le V. M. Cetitorul e complet edificat asupra pornirii d-tale romantice. Ii rămâne să se edifice asupra stilului în care-ți îmbraci ideile. Și-ți ajut eu citând:

„Momentul care îl înfățișează schița se concentrează întotdeauna prin faptul că nu e niciodată hotărâtor în viața...” așa își începe d-sa definițiunea. Eroni

Virgula după „momentul”: „pe care în loc de „care”: „totdeauna” pentru „întotdeauna”; apoi: „se concentrează întotdeauna prin faptul că nu e niciodată”; înfine: „se concentrează prin faptul că”.

Numai atâtea! De-aici încă o condițiune esențială: cei ce vor să reformeze teoriile literare — trebuie să înceapă prin a învăța să stilizeze....

Și-apoi — restul...
PAUL I. PAPADOPOULU

plastica

CONST. BACALU

S-a trudit să răzbată în rândul prim al meitorilor artei. Cu fiecare an aten-
ia asupra numelui lui a crescut și va
săbui fiut în seamă când e vorba de
stabili valorile picturii românești —
erație cât mai des necesară, mai ales
pă confuzia recentă promeditată de o
umită organizație.

Viata i-a strâns în liniile feței trecutul
rerilor și tâmpile îi sunt albe de
nd stă aplecat să învețe a potrivi hai-
culorilor pe o fărâșă de suflet. A
pus în toldeaua modest și tăcut cu
știu ce resemnare în toată înfășișă-
lui, începături de cucerire, apro-
eri de ce avea el de sous. Si au trec-
t, cum trec și acum prin fata pânze-
lui mulți neștiutori care prinși de
va iarmarocului din jur n'au nosisit
liniștea expoziției cu tablouri sfioa-
într'un surâș de lumină.

Prevăzute întâmplări n'au tiut de-
te de Capitală, unde e liniște și baee
intinsul peisagiilor iernatice, unde
sunt școli artistice, mofturi și re-
spective. Sunt mulțumit că am ajuns
timp ca să nu-mi pară riu de această
gură expoziție ce merita văzută.

Mi-a zâmbit trist Bacalu când încer-
cam laude stângace.

Știu, a fost greu în toldeaua să te
menții cu alt suflet și cu alte gânduri
în uniformitatea cotropitoare a mulți-
nii. Știu, e mai ales în clipa de față o
nemaipomenită îndrăzneală a coaliției
mediocrității, diucola de care discreția
muncii lui Bacalu n'are de ce mai fi
luată în seamă. Dar mai știu că peste
satisfacțiile imediate — răsunătoare și
rentabile — sta undeva în noi (în pu-
tini) bucuria lucrului imalinut ciuștit,
bucuria că am adăogat agonisuala noas-
tră frimosului de veacuri, încântare ce-
lor dormici de adevărul lui. E o răsulată
unică din care pot să-și tragă îndemn
numai cei tari, cei care nu ablică nică-
dată, lăsându-se siguri în judecata ciu-
torului. Ce tristă și pusie ar fi lumea
dacă ne-am concesiona cu toții prezen-
tului cu ifose atotștiutoare!

Pentru sinceritatea cu care și-a strâns
pe pânză emoția, pentru mestesugul cu
care a alăturat culorile creind acea at-
mosferă melancolică de visare și de su-
punere orientală; pentru dragostea cu
care îmbracă locurile și lucrurile ca în-

tr'o melodie de cântec trist rasunat în-
tr'o seară, undeva, în Moldova amintirii
lui.

Bacalu știe că își va cuceri definitiv
locul în pictura noastră.

Vor veni meru locotenenți de ma-
rină, arhitecți ori zăluici rafalați zugravi
de soare, care să-și desfacă până la una
ororile. Bacalu își va întoarcе acasă ta-
blourile multe ce nu pot găsi cumpără-
tori.

Mediocritatea se hrănește cu medio-
critate — se susține reciproc. Peste le-
nea ei alt înțeles răzbate cu greu. De
când lumea așa a fost.

TAKE SOROCEANU

EXPOZITII

La 1 Februarie, N. N. Tonitza, picto-
rul suay al copiilor, coloristul cald de
adâncă emoție, deschide cu ultimele lu-
crări expoziția sa.

În sala Mozart, expune pictorul Zam-
phiropol-Doll în vădit progres.

Cu lucrările rămase dela Sabin Popp
se va deschide în curând o expoziție,
când se va mășura încă odată, cât de
mare e pierderea, prin moartea lui, pen-
tru arta tânără românească.

Portretul d-lui Brătescu-Voinești
din prima pagină e executat în atelierele
noastre de zincografie, după o fotografie
„Fotoglob'-Barasch.

C. BACALU: În Cadrilater

critica literara

I. VALERIAN: Stampe

Stând la răscrucea a două drumuri ostile, între simbolismul abstract și materialismul poetic, reprezentat cu strălucire de d-nii Camil Petrescu, Lucian Blaga și Al. Al. Phillipide, d. I. Valerian și-a găsit o cale nouă. Exotismul, emoția sinceră și preocuparea spiritului dădeau „Caravanelor Tăcerii” o atmosferă de echilibru între antiteze, capabilă de a satisface deopotrivă avântul tinerilor și moderația bătrânilor. Academia Română care cere nouității, atâta măsură, câtă este de trebuință pentru ca trecerile să nu fie violente, a răsplătit prudența meritoasă a d-lui Valerian. Lăsând însă la o parte, pitorescul, îndemânarea de a simboliza și nostalgică muzicalitate a versurilor, înșușirea de căpetenie a poetului mi se pare a fi, acolo, acuitatea materializantă a sonului. Poezia, așa zisă imagistă, este în deosebi vizuală. Simțul cel mai dezvoltat al d-lui Valerian este însă auzul. O cercetare cât de grăbită a volumului este convingătoare. Culegerea se cheamă „Caravanele Tăcerii”, un ciclu este intitulat „Hohotele licuriciului”, unele poezii au chiar ca titlu imagini sonore: *Ecouri, Răset, Solișul licuriciului, Răsul clopotelor, Muzicula, Triluri de toamnă, Liniște*. Iată acum și câteva pilde de plasticizare a sunetelor:

*Vin caravanele ce le-am crezut pierdute
In zarea fărîlor necunoscută
Și-aduc povei de fildes și de uur...
Și cum alunecă alene
Purtând tăcerea păturită pe surile spinării.
Par șiruri de corăbii ce se întorc din larg...*

Evocarea civilizațiilor moarte este făcută pe cale auditivă:

*Târziu când doarme caravana
Și doar jivinele bocesc departe
Ca niște flaute dogite'n noapte,
Din măruntăele pământului s'aud,
In scrâșnituri de ziduri năruite
Cetățile cum gem înăbușite:*

Monotonia exotică este percepută în
Convoul urletelor slute
Posomorând adâncurile mute

Imaginea de lumină a licuriciului este tradusă cu acea auditivă a Ecoului

*Pe trepte sarbede de răs cobor
Și numai Echo m'ânsofește în sbor.*

Iată un amurg acustic:

*Și de urât chiar Soarele s'a afundat în apă.
Ca un Triton străpechi
Și a rămas pe mal Ecoul
Țipînd cu mâinile'n urechi.
Clopoțele răd, chiuie, urlă
Curg urlete de bronz stăruind prelungi fior*

Lipsa de vibrație a iernii produce teroarea ieșirii din timp

*Heil... Cine-a vorbit în liniștea de păslă?...
Nu simt pe nimeni împrejur.*

Insfârșit poetul aude apropierea vechilor gânduri de mai bine.

*Și cu durere îmi zugrum
Neliștea din piept
Pân'ce-aud nocturnul falfău
Văslind pe-aceloz drum.*

Dacă imaginile vizuale sunt, în deosebi, o măsură a spațiului, cele auditive, mai abstracte, măsoară ordinea momentelor sufletești și sunt prin urmare funcțiuni ale noțiunii de timp. Prezența sau absența sunetelor dau poetului un sentiment mai acut sau mai redus al vitalității sale. În *liniștea de păslă* a iernii marginile își pierd orice semnificație temporală. Prezentul obiectiv se amestecă cu memoria, iarna de acum cu iernile de totdeauna și fenomenul căderii zăpezii devine ceva uniform, extra-temporal, cosmic. Așa dar marginea spațială pură, fără măsură cronică a *orologiului de fier*, a căruia încremenire oprește timpul în loc, sugerează eternitatea nedesfăcută încă în realitatea istoriei

*În jur
Prin nepătrunse sfere,
Dorm ape de'ntunerice
În albiu liniștite de tăcere.*

Și desigur reintrarea în veșnicie începe tot printr-o anulare a sunetului și deci a timpului.

*Se surpa noaptea 'n jur și 'n gol
S'aud cum cad de-a rostogol
Sfărâmaturile de stânci*

În gura hrubelor adânci.

Când poetul, în noul volum *Stampe*, reia ideea de timp și se întoarce dela un moment anticipat „dincolo de moarte, să se înduioșeze cu posteritatea și înstrăinat de sine, de propria-i viață privată cu oclia postum, atunci el găsește în sufletul nostru o coardă sensibilă. Năzuind către o simplitate și o mai directă apropiere de viață, el ni se infățișează sincer credincios umbrei unei ființe scumpe solidar cu eroii umili ai tragicului cotidian, cum le pildă mierei.

*D. mult au coborît în mîna.
Afundul scormonind cu spor.
Pășuri de umbre 'n urma lor
Așteaptă rîndul să le vină.*

întors către Dumnezeu,

*Azi apele 'nserării îndreaptă Dumnezeu,
Cu funii de lumină legat sus pe catarg,
Depart de meșagul cu locuinți de neguri
Cu toate pânzele sorbind în larg.*

sau luminat de un nobil idealism. Ni se arată capabil de transfigurarea apocaliptică a realității

Afară nimeni n'a simțit cutrenur:
Furmele treceau cuminiți la adăpat
Culegând iarba hrănită pe mormin
Oameni purtând cupe de lacrimi în
Pășeau absenți cași înainte.

și de presimțirea angelică a morții.

*Salcâmi doar mai stăruie în colțuri
Privind cum vremea țese urzeală de
Pe când Ingerul Morții, înveșmântat
Deasupra putrezirii de oameni și de
Își plînge veșnicia în palme de cop*

Este deosebit de remarcabil sentimentul morții și acel al vieții, cu rezerva realismului și susținut de imagini până la teroare și macabru (*claviatură oase, ucigăși, spasmi, creier stors, în inima, beau sânge, tău tânăr, bizar, etc.*). Dar cum orice scădere de cesul unei însușiri, cruditatea hiplistă este cealaltă față a unui simț pauc.

Amurgul m'ânvalue pur în plsa de

*Afundul m'ândeamna la el, văzduh
[și e
[nemărgin*

Cu ochii de jar strivesc pe m

[pleoapelor în m

Lacrima de apa, de cer și de dumne

Poetul are un puternic fier al viții care când nu este prea violent, cotosezația soarelui, a apcii, a sângelui, circula, sau teroarea întreruperii moarte și pulverizare a acestor fup Acuitatea fiziologică merge până la simțire și confundare cu fenomenul

*Cumpana fântâni mă oprește 'n se
Costul grău măsoară aerul coclit,
Scârțac din creștet când lemnul cobo,
Iecând în apă duhul licurici
Îmi adm din larguri aripile întins
Timpul clar din ciutur curge fără*

Nu vom trece cu vederea nouătatea lor dobrogene, ce sunt mărturia simț al naturii și al pitorescului și d nu avem puțină să cităm aci de strofă:

Aapte se tîngue doine în caru

[brac

Naluce Jug ouvind, cui înghit p

Clinchetul clar de oțele din ostile

Razna o ia înainte la întrecere cu

re

Dintre cei care vor citi cu interes

rile sale, d. Valerian nu are decât v

nic: pe prietenul din noi. Căci aș

ce ni s'a cerut pentru a nu trăda

tatea amicală, ne-a făcut să tre

vederea lucrurile bune ce s'ar mai f

spune despre acest tovarăș, atât de

tuturor, în lupta crâncenă dar nobil

tru ideal.

G. CALIN

NOTE BIBLIOGRAFICE

În numărul viitor, redactorul j d. N. Davidescu, va scrie despre d-nei Ana Luca, „Prin fumul Cal

E subț tipar „Cetatea Literar

in stranamitate

PARTIR

de ROLAND DORGELES

Roland Dorgelès este un om fericit sau ar trebui să fie. Aceasta nu datorită ocului de frunte pe cari toți îl recunosc, în literatura franceză, și numărați tot mai considerabil pe care îl ating dijiile volumelor sale. Dar fiindcă exultantul său optimism pe care s'ar părea că nimic nu îl demontează, l-ar da dreptul și mai ales mijlocul. În tot cazul acest optimism îi îngăduie — inutil, dacă desigur autorul „Crucilor de lemn” nu s'a gândit niciodată să-și revendice această menite — să pretindă că este autorul care face cel mai mult bine, parțelei din omenire care îl citește.

Intr'adevăr, când mai toți din generația sa, dela Drieu La Rochelle până la chiar impetuosul Montherlant, sunt chinuți de dezolante întrebări, de neliniști deprimante, este mai mult decât reconfortant să întâlnești un scriitor — și încă unul talentat — pentru care viața să fie un inepuizabil pretext de entuziasm.

De aci și farmecul ultimului său volum, căci înainte de a fi bună, „Partir” e o carte frumoasă. Itinerariul Marsilia-Saigon, făcut și relăcut de aproape mai toți scriitorii din ultima sută de ani, descrie de atâtea și atâtea ori, escalele la Port-Said, Djibouti și Ceylan, ce ar mai putea spune cititorului care le-a învățat pe dinafară? Dar în „Partir”, toate aceste locuri — cu adevărat „commune” — apar altfel, văzute prin ochii lui Dorgelès, meru minunați de tot ceace li se pare că descopăr ei, pentru prima oară. Și ceace farmecă, nu sunt atât cele descrise de pana — destul de pricepută — a autorului cât bucuria copilărească, exultantă a lui, în fața orientului.

E ceace face farmecul primei părți. Spun „prima parte”, fiindcă „Partir” are o factură cam ciudată.

După cum Pirandello a arătat cum se scrie o piesă de teatru, s'ar părea că Dorgelès vrea să arate cum se scrie un roman. Dar aceasta, nu intenționat, în scopul de a fi original, ci țărut de același entuziasm.

În pragul unei călătorii lungi, este firesc ca un scriitor să se gândească încercând să-l întrevadă, la volumul care va fi fructul acestei călătorii Dorgelès nu face excepție. Și în toropeala înăbușitoare din mările tropicale, aproape așezat pe scaunul lung, în legănarea inmensului vapor, imaginația sa începe să se joace cu personagiile reale din jurul lui, derealizându-le puțin câte puțin, echilibrând prin compensări reciproce, calitățile și defectele. Și deodată cititorul se oprește uluit, ezitând între două ipoteze. Sau sugestia e atât de mare încât continuă și el, jocul imaginației autorului, sau Dorgelès din greșeală a strecurat la tipografie printre paginile jurnalului de bord, câteva pagini din manuscrisul romanului pe care îl scria în același timp.

Căci dintr'odată autorul dispare, abandonează personagiile cari dintr'odată încep să se miște, să trăiască fără inter-

venția lui, independent de el. Apoi iar apare pentru a dispărea din nou după câteva pagini.

La început impresia e dezagreabilă și deconcertantă. Dar curând dispăre și acest amestec devine interesant, și însăși romanul palpitant. Roman care altfel s'ar reduce la o intrigă din cele mai banale căpătă în felul acesta o valoare reală, prins în aspecte întrezărite laterale. Și apoi Dorgelès a avut prilejul să scrie câteva pagini minunate de viață concentrată. Amestecul de realitate și ficțiune sfârșește prin a părea foarte firesc, în tot cazul atrăgător, cele două părți ale scrierei, complectându-se una pe alta și mai ales compensându-se.

IOSEPH IGROȘIANI

EMIL LUDWIG: NAPOLEON

Emil Ludwig e unul dintre cei mai apreciați istoriografi ai Germaniei contemporane. Alături de diferite autologii, lucrări de critică literară, descrieri de călătorie, a publicat la searte intervale de timp patru biografii monumentale: Viața lui Napoleon, Goethe, Bismark și cea a lui Wilhelm II. Ultima din aceste biografii, Wilhelm II, tradusă și în limba franceză, a fost primită ca un viu interes, contribuind la soluționarea uneia din problemele de actualitate ale istoriografiei: Wilhelm II este sau nu vinovat de izbucnirea războiului mondial?

În biografiile sale, Ludwig ne desvăluie ceace e omenesc în figurile mari ale trecutului și e absolut necesar să se facă acest lucru, căci imaginea realității umane a marilor personajei din trecut și-a pierdut claritatea contururilor în oglinda conștiinței noastre.

Viața lăuntrică a lui Napoleon e răscolită în intimitatea ei și din această cauză un rând de scrisoare, un gest devine un material prețios.

„Am încercat — ne spune Ludwig — să scriu istoria vieții lăuntrice a lui Napoleon. În orice fapt al carierei sale politice se afirmă personalitatea lui și din cauza aceasta ideile sale ca întemeietor de state și ca legislator, poziția lui față de revoluție și față de legitimitate, față de societate și față de problema Europei sunt semnificative pentru expunerea mea”.

Fiindcă autorul nu urmărește decât biografia vieții lăuntrice, nu dă nici o însemnătate înălțării bătăliilor sau diferitelor și numeroaselor coaliții ale statelor inamice.

În schimb și din același motiv „orice conflict cu frații sau cu soția, oricare oră a melancoliei sau a orgoliului, a mâniei sau a fricei, orice cuvânt către generalii săi sau către femei” sunt de mare importanță.

Se învederează un sentiment de familie puternic dezvoltat ca trăsătură fundamentală a caracterului napoleonian. Împăratul împarte tronuri printre frații săi, pune sume enorme la dispoziția surorilor sale și deși frați și surori sunt veșnic nemulțumiți, deși ies întrigă împotriva lui Napoleon, acesta nu încetează niciodată să iubească pe ai săi. Inten-

sitatea sentimentului de familie la Napoleon se explică prin origina sa, căci la baza vendetei, una din instituțiile caracteristice ale țării sale de origine e tocmai un puternic sentiment de familie.

Nimic mai străin de Ludwig decât a-l înțelege pe Napoleon ca o apariție spontană în cadrul unei familii de inteligență mediocre. E caracteristic în această ordine de idei faptul că făcând portretul lui Lucien Bonaparte, Ludwig îl găsește pe acesta aproape tot atât de înzestrat cu calități excepționale ca pe fratele său Napoleon.

Lucien, fără scrupule și amoral ca și fratele său, era însă o fire mai aventurieră și înzestrat cu mai puțin simț politic ca acela.

Mama împăratului, Laetitia, privește neîncredătoare ascendența fabuloasă a lui Napoleon. „Pourvou que cela dourre” spune ea într'o franjuzească strictă. Cuvintele ei, pline de un scepticism amar vor fi adevărate de experiența viitorului.

A. V.

UNE AMIE DE CASANOVA de Bruno Brunelli. — D. Brunelli este unul din cei mai profunzi cunosători ai vieții faimosului aventurier. D. Brunelli a fost bine răsplătit pentru pasiunea ce-o păstrează lui Casanova: a găsit, căutând mult bine înțeles, un pachet de scriitori cu scrisul elegant și fin al falsului duce de Segnault, împreună cu scrisorile unei doamne venețiene Giustiniana Vienne, devenită apoi contesă de Rosenberg. Din aceste scrisori, se clarifică un episod rămas întunecat în viața furtivoasă a lui Casanova. Scrisorilor, li se adaugă o serie de documente prețioase, din cari rees viața și moravurile mondene din veacul al XVIII-lea la Veneția, Paris, Londra, și psihologia amoroasă a acestei societăți rafinate.

Dintr'unele scrisori reese, amănuntul delicat oricum, că nobilul Segnault de Casanova, cerea, câteodată numai, bani amantelor sale.

Bine-înțeles că nobilele doamne nu refuzau niciodată cererile acestea. Mai mult încă:

Casanova era încolțit din numeroase locuri cu bani pentru fama lui, dar el nu-și oferea dragostea decât foarte scump și numai după ce se convingea de numele ilustru al solicitantei.

așa și așa...

la curățat...

Ca urmare la savurosul ecou apărut în numărul trecut relatăm aci cele întâmplate una din seriile trecute bine cunoscutele dr. Bălăcescu.

Eminentul profesor se întorcea acasă.

În fața ușii dela intrare se oprise și își scoțea buzunarele căutându-se ceva pe care o uitase pe birou. Când se pregătea tocmai să sune, ușa se deschise și din cadrul ei apăruă două maldăre de paltoane și blăni ce încercau dureros energia brațelor purtătorului al cărui cap dispărea sub avalanșa hainelor.

— Unde duci paltoanele? întrebă doctorul mirat.

— „La curățat. Mi le-a dat cucoana.

— „Bună idee.

Și uitându-se pe blana pe care setea de viteză a șofeurilor de comun acord în indolența municipală, așternuse urme destul de grave, cu un gest larg se desbrăcă și aruncând-o peste maldărul celorlalte cari oscilară spuse în timp ce închidea ușa.

— Ține-o și pe a mea, dar să mi-o aduci mâine mai de vreme.

colaborare

Tânărul confrate Sergiu Milorian aruncă, în focul unei discuții cu alți prieteni gazetari și paranteza: că e colaborator la „Argus“. Nu mai puțin tânărul confrate Gh. Stroe se arată mirat, și pe bună dreptate, căci știe bine că el e al doilea secretar de redacție al gazetei și că nu l-a trecut niciodată prin mână manuscrisul lui Milorian.

— D-ta scrii la Argus?

— Da, destul de regulat.

Gh. Stroe e par'că nedumerit. Deci continuă:

— Și cum iscălești?

— Cu numele întreg Sergiu Milorian.

Gh. Stroe nu mai pricepe nimic.

— Și la ce pagină, dacă ești bun să-mi spui?

Iar Sergiu Milorian prompt:

— La pagina polițelor protestate. Mă mir că nu știi...

Epigramă

Lui Tudor Arghezi

„Și orice-ar spune criticii și-aezii,
Chiar dacă Mihalache nu te-admite.
Pentru volumul tău recent, Arghezi,
Eu nu găsesc... Cuvinte potrivite!

N. CREVEDIA

O AMINTIRE DIN TINERETE

ALEXANDRU MOISE

Opera mare a Vienei imperiale, galeria a patra, loc de 40 creștari, gratuit dela șeful claquerilor. La „Faust“-ul lui Gounod, cu mâțele chiorânde. Dar ce importantă are asta la optsprezece ani și jumătate!

Alături de mine, o fată. Cu tot întunericul, privirea mea piezișe, stăruitoare reuși să constate: figură drăgălașă, blondă închis. Înainte de începutul actului al doilea suntem intrați în vorbă. O voce simpatică, dragă. Înfărsit, fericirea se arată! Când ești atât de tânăr, spui întotdeauna „în sfârșit“, nu ai niciodată timp. (Și totuși, cât timp te mai așteaptă!) Sunt nespus deentusiasm de vecina mea, și îmi e teamă... cu o brajii supti, mai mult decât modest îmbrăcat, mic de stat, urătel... cum aș putea spera...

Actul grădinii, Faust, Margareta. „Te iubesc din adâncul ființei mele, sunt cu totul a ta...“ Deschid mâna-mi, cea dreaptă, o întind -- mai fără să-mi dau seama -- puțin către dansa... și ea, fără să mă privească, fără un cuvânt, pune mâna-i stângă -- a inimii -- într'a mea. Nu îndrăznesc să strâng mâna asta mică, tremurândă, cu grijă o țin, o învălui ca pe o biată păsărică, o păstrez mult, mult. -- cât durează, pe scenă actul grădinii.

Ce fiori de fericire mă străbăteau! Aceasta, sau nici una! (Rog an nu uita -- optsprezece ani și jumătate!)

Pauză mare. Zadarnică rugăminte mea să eșim puțin împreună. Deviu stăruitor. Ea, cu privire neînțelea fricoasă, îmi mulțumește, rămâne pe loc. Nu mă mișc de lângă dansa, încerc s'o conving să facem o excursie împreună mâine, poimâine, curând numai, cât de curând, aș vrea să ne plimbăm prin pădurea Vienei, peste o mare de frunze galbene, arămii, căci e toamnă, e, la vârsta aceasta a melancoliei, a neînțeleșelor tristetei, anotimpul meu. (De-atunci încoace, câteși patru anotimpuri îmi aparțin).

„Cât ar fi de frumos...“ -- „Nu cred să mergeți cu mine“, îmi răspunde, fără alte lămuriri. Stăruii, o conjur, întrec orice măsură -- „Pst! Pst! Liniște!“ -- murmure din toate părțile. (Cu drept cuvânt! Dar Doamne! Optsprezece ani și jumătate!)

„Cor al Ingerilor, cerești făpturi, sufletul tău pentru eternitate“ -- Cortina. Îmi îndeplinesc misiunea de claqueur al Operii mari, apoi mă ridic. Ea, rămâne locului.

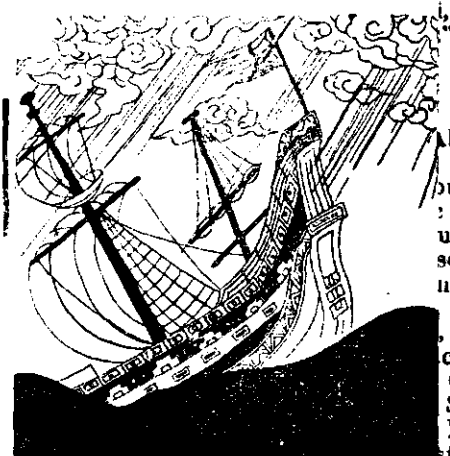
„E mai bine să plecați...“ -- „Plecați dumneata, nu merg cu dumneata în... ună, holțreft nu“, se roagă ea. Îi smit numărul de garderobă din mână. În toorie, nu îmi mai scapă! Îi scot garderoba, aștept cu pardesiul în mână, ochii țintă la ușă. Aștept, aștept, m'nfărsit... -- vine sora mine -- o tă schiopătândă. Se lasă, mai mult, îmbrăcată. „Mulțumesc“ spune, cu pe rea în gol, cu voce dură. Nu reus să-mi ascund groaza, băigui ceva de revedere -- --

O viață de om aproape, a tra dela acea seară. Din plin am sorbit atunci din cupa bucuriilor și amărănilor vieții, și totuși acest sfert de viață a fost destul de dulce, destul de mare, destul de bogat pentru a mă putea face să uit că atunci, toată exaltarea toată vraja au putut să dispară, să stingă, pentrucă... un picior era mult suert decât celălalt.

Pe ființa aceea sărmană am căutat, de atunci toată vremea, cum un ex în întuneric caută lumina, am căutat cu ochii și cu inima. Nu am mai întâlnit-o niciodată.

Am cutreerat o bună parte a globului nostru pământesc, multe pagini din viața-mi am uitat, nestatornic, multe am păstrat și am păzit. Dar niciodată nu o voi uita pe ea, pe sărmana schiopă, care ședea lângă mine, în a pe galerie, și nu vroia să se scoale cu un preț, pentru a-și ascunde infirmitatea de o privire ce o mângăia.

Astăzi, după 25 de ani, îi spun „tă-mă“ și îi sărut vinovat, umilit, mâinile...

Literara

o seama de cuvinie

b a z a r

PARTIDA DE ŞAH

Un rege maur din Grenada, Mahomed al II-lea, jinea prizonier de mai puţin de un an într-un castel situat la două zile de drum de acest oraş, un frate al său mai mic, pe care îl detronase. „Trebuia să-lucid mai de mult îşi spuse el, eu azi mai liniştit”. Peste puţin timp, el se simţea greu şi simţind că moartea nu voi să lase fiului său un tron, a-înţinat de un prinţ, al căror partid începu să se agite. Ordonă deci să-lucid un ofiţer din garda sa, să-lucid pe el şi să-l aducă capul.

„Veni să joci şah când mesagerul veni să-lucid vestească sentinţa de moarte. „Lasă-mi să termin partida de şah, nu-ţi de cât atâta, şi îţi stau apoi la dispoziţie, şi-o jur”, spune acesta. Bine, fie, începe partida!”

„În timp ce joca, tipete şi strigă răsunară la poarta castelului, din partea celor mai puternice şi asurzitoare. Partizanii prinţului care veneau să-lucid tească moartea regelui şi reîntronisă!”

DELINA PATTY IN RUSIA

„Ştiu cât de scump erau altădată cântăreţele celebre. Adelina Patty fu invitată să cânte la Opera din Petersburg pentru a fi auzită de ţară. Examinându-şi pretenţiile impresariului său, ea, mîrcoşat de condiţiunile ce i se puse, răspunse: „Dar doamna mea, aceste preundeţi, nu câştigă nici un mareşal al Majestăţii Sale! Ce-mi răspunse cântăreţea cu sânge rege: „Majestatea sa nare decât să pue să-lucid te feld-mareşalii, dacă au voce şi dacă aceasta îi place!”

RESPUNS NEAŞTEPTAT

„Un ungur arăta într-un muzeu phrenologic, două crani de diferite mărimi: „Cui aparţine craniul cel mare — că e un vizitator? — Celebruului Rădău — Dar cel mare? — Tot lui Rădău, dar acesta e de când era copil”

CELE MAI VECHI ALUNCI

„Două doamne de la curtea lui Frederic al II-lea, regele Prusiei, îşi dădău paşi, care să treacă mai întâi. Scuţia ajunse atât de violentă, că în moment dat se adresară regelui: „Care dintre soţi are gradul mai înalt”, întrebă Frederic. Sire, amândoi, acelaş grad. „Cel mai vechi atunci? „Sunt amândoi din aceeaşi promoţie. „El, bine în cazul acesta cea mai întâi să treacă înainte.”

GANDESC, SUNT DECI TRADAT

Există până acum, maşina pentru înregistrat reflexele şi „oglinzirile” gândirei. Iată că acum în urmă, profesorul de fizică Lazareff, membru al Academiei de ştiinţe din Moscova, a găsit mijlocul de a citi cu un aparat extraordinar de sensibil, gândul omului. În curând, profesorul Lazareff va face o experienţă publică a invenţiunii sale.

PRINŢUL DE MONACO S'A LOGODIT CU D-RA ANNIE MORGAN

De curând, ziarele au anunţat că prinţul de Monaco s'a îmbarcat pentru Statele-Unite, spre a se logodi cu fiica unuia dintre cei mai bogaşi financieri ai Lumei Noi.

Ştirca se adevăreşte. Suvranul Monaco-ului va deveni soţul d-rei Annie Morgan, fiica lui Pierpont Morgan şi soră a lui John Pierpont Morgan, de a cărui viaţă ne-am ocupat în numărul trecut al revistei.

PENSIUNI PENTRU INTELECTUALI...

„În Franţa, D. Andrei Gayot, din consiliul comunal al Parisului a făcut să se voteze zece pensuni de câte 10.000 franci (70.000 lei) pentru scriitorii şi oamenii de ştiinţă. La noi comuna, în fruntea celor ce nici nu se gândesc la nevoile intelectualilor, oferă acestora cel mult poduri sub cari viitoare mândrii ale neamului să doarmă.”

caricatura zilei

JULIU CEZAR

Mari dragă, vezi să fie gata tocana la 11, că la 11 fără un sfert mor în scenă mi-e o foame afurisită.

(Berliner illustrierte)

CUM E MAI BINE!

SOTIA. —Nu, într'adevăr nu faci lucrurile pe jumătate! Ai ales pentru accident tocmai locul unde e un cuib de viespi.

(Passing Show)

CONSOLARE

— Să rămănem un minut aici, până se calmează marea.

(Passing Show)

carti redate în extrase

MEMORIILE JOSEPHINEI BAKER

MARCEL SAUVAGE

COPILARIA

„Saint-Louis e un oraș mare, friguros, cu 800.000 locuitori. Lucrători, cu negri mulți, e orașul celor 100.000 de negri. Prin mijloc trece fluviul Mississippi, ale cărui ape pline de măt galben, sunt veșnic acoperite de vapoare cu roți, de fumul negru al vapoarelor joase și late care duc bombae către ocean... Saint-Louis e înșesat de cai ferate, de fabrici care fumegă deasupra tuturor caselor și e frig...”

„Acolo m'am născut, pe Benard Street, la 3 Iunie 1906...”

„Iată familia mea: o străbunică, bunică, mama, fratele meu, și două surori. Tata nu era cu noi — el muceca departe... îmi amintesc bine, când eram foarte mică: eram toți îngrozitor de săraci...”

La 5 ani am fost dată la școală. Nu am stat mult. Mă băteam cu toate profesoarele și cu toți școlarii. Nu pot suferi să mă silească cineva să fac cutare, sau cutare lucru. Am ținut întotdeauna mai mult la libertatea mea. Și apoi, mă opreau să fac strămbături. Ce? fața e făcută să doarmă? Strămbătura e un sport. Un sport tot atât de interesant și necesar ca și celelalte... Cu timpul, mutându-mă mereu din școală în școală, am devenit „silitoare”...

II PLACE ISTORIA

„Am învățat istoria cu pasiune. Voiam să știu ce au făcut dela începutul lumii până azi, toți oamenii, de toate culorile, li vezi schimbându-și portul de la o pagină la alta. E cecace îmi place mai mult în cărți...”

REGI ȘI REGINE

„Pe timpul acela inbeam mai presus de orice regii și reginele. Li visam în toate nopțile. Voiam să văd regii și re-

„Stea Parisului de azi e o stea neagră. Vieaie, tripidanta, svăpănta și cu suflet bun și primitiv, negresa Josephine Baker e punctul de intersecție al planurilor sociale și artistice la Paris. Poate e cea mai bună continuatoare a lui Gauguin: A contribuit ca nimeni la succesul artei negre, atât de mult prețuită sub toate aspectele în lumea întreagă. Să nădărdim că e o prețuită trecătoare, dar care, oricum nu poate fi cu totul ignorată.”

gine în carne și oase. Câteodată piergeam, ași li vrut să fiu și eu odată regină. În visele mele regii păseau cu pantofi ascuțiți și purtau mantile de aur lungi cât străzile. Reginele erau blonde și scoborau scări imense. Erau mereu trepte după trepte. Astfel regii și reginele nu ajungeau niciodată până la mine...”

TEATRUL

„În pivnița casei unde locuim organizăm un mic teatru. Cortina: bucăți de cârpă. Iluminajia: mucuri de lumânări pe cutii de conserve. Publicul: o duzină de băieți și fete. Costul biletului... un ac cu gămălie.”

„Reprezentajile aveau loc în fiecare seară.”

„Furasem dela mama o pereche de pantofi cu tocul înalt și o rochie largă de mă pierdeam cu totul. Păream prizonieră într'un sac, părea că port un costum de scafandru. Jucam sine cdată rochia a luat foc de la lumânări. Publicul a fugit... Rămăsesem singură în pivniță, înconjurată de flăcări, am avut numai timpul să mă desbrac.”

La 16 ani, am chibznit, am stat la îndoială, apoi:

1) Mi-am tăiat părul.

2) Am fugit de acasă.

Nu poți întreprinde nimic atât timp cât ai familia pe cap.

DEBUTURI

Am debutat la Filadelfia cu 10 dolari pe săptămână... În realitate nu câștigam nimic, căci nu ni se plătea aproape niciodată. Îmi era foame, veșnic foame... o foame cumplită... care mă frângea de mijloc. Mă gândeam la New-York, la bogățiile de acolo... să îmbraci o haină care numai ea costă o avere... și-am plecat.

Aveam cu mine numai biletul de tren, mă aflam pe platforma celui din urmă vagon, de unde vezi cum se împreună șinele, departe...”

La New-York m'am dus drept la un Music-Hall de pe Broadway. Directorul îmi spuse — „Vino mâine”. Mi-a spus asta timp de o săptămână, nu aveam nici un ban...”

Trei zile n'am mâncat nimic, noaptea

dormeam într'un parc. Pământul ar noaptea, o sudoare rece... Mă scula alergam... Umbre alergau și dansau urma mea, cum nu voi putea de niciodată. Zdrobită de oboseală, am dormit totuși, pe iarbă, pe frunze, ramuri...”

M'am întors iarăși la directorul Music-Hallului din Broadway:

— „A! nu! nu! îmi strigă, ești mică, prea tânără, e imposibil... În asta asta ești urâtă. Ești urâtă ca: ai cup urât... la revedere!”

— Și iarăși n'am fators:

— „În fine, fiindcă îți atât de mult te angajez în trupa de turneuri...”

Șase luni am rătăcit din oraș în oraș. Toți erau răi cu mine...”

Înapoiăți la New-York, directorul văzu jucând:

— „Îți dau 20 de dolari pe săptămână să joci aici...” și-mi arată un colț între culise, unde să mă îmbrac și să mă fardez... Și acolo era frig... stă pe jos și apa îmi picura pe umeri, fost bolnavă o săptămână... dar apoi trebac să trăești, nu-i așa? — m'am întors la teatru. Pe drum însă am întâlnit mamei:

— „Mamă, un mic succes”.

— „Și tot uitându-mă cruciș, în muzicii, și tot asvârlind cu mâinile picioarele peste capetele spectato am ajuns de pe planul al doilea, pe noul întâi...”

Muncaam atunci pentru mama și pentru fratele meu mai mic cari locuiau la Washington.

„Într'o zi toate jurnalele, toate gazetele”, toate revistele vorbiră de mine.

Am gândit: „S'a făcut”... Ajunsesem să câștig 125 de dolari pe săptămână:

— Văno cu mine, îmi spuse de la New-York, îți dau 150 de dolari pe săptămână.

— Mai întâi am primit, apoi am fuzat...

— Îți dau 200 dolari?

Să mă gândesc...

— Ei bine! Îți dau 250 de dolari. Am primit’.

SPRE EUROPA

„La 15 Septembrie 1925, la apusul soarelui, relui, trasă de patru mici remor-

„Rămâneți cu bine New-York, Saint-Philadelfia. Rămâi cu bine și tu în mică cu mâinile albăstrite de...”

„Rămâneți cu bine șobolani din Benard et!”

„Rămâneți cu bine... Am auzit vorbindu-se mult despre voi... Cîndată poveste.

„Arturisea că nu o pricep, dar mă iustă.

„E așa teamă de oamenii cari nu decăd o mână, un picior, sau un... Li plâng din toată inima, dar am o alsiune fizică pentru orice infirmi-

„Văsc pe toți acei cari fac răul, toți prociții sunt copiii mei, aș vrea să toți copiii mei. După cum majordom bucatărilor, chelnerul imi sunt frați ervitoarea, soră...”

PARIS

2 Septembrie... Ce noroc! Plouă, e un bun!

„Boala, într-un oraș în care ajungi în prima oară, aduce noroc...”

„Ce haz au... căsuțe mici, străzi mici, trotuare mici... gîndesc: „Nu voi să dansu niciodată aci, sunt prea toate acestea...” Unde sunt nesfârșite linii drepte ale New-York-ului? E ciudat! În Franța casele sunt mici femeile poartă tocuri înalte!”

CUM ERA IMBRACATA

„Cînd cum eram îmbrăcata cînd m'am abtat prima oară în Paris.

„Cînd lumea rîdea... Acum înțeleg de și rîd mai mult decît toți. Aveam o fustă, în carouri, cu bretele carouri, și cu buzunare. Bluza era și ea cu carouri.

„Mă ținam o pălărie cu pene care imi se așezau pe creștetul capului.

„Pe spate imi atârna un aparat fotografic și un binoclu.

„Niciodată n'am știut pentru ce un african care călătorește în străinătate atârna întotdeauna, un aparat fotografic și un binoclu.

„Mă ținam ciorapi scurți și tocuri joase!”

CHARLESTON

„Cînd imi voi aminti întotdeauna de prima impresie a revistei negrilor de la teatru, „des Champs-Elysées”. Charleston era încă necunoscut. Sala era în întregime, scena luminată. În primul rând fotolii se aflau 20 de persoane.

„Bună! Charleston: mașiniștii pomii privesc aiuriți...”

„Cînd s'au sfârșit, în dosul ușilor, cei mai tineri încearcă să imite, ar vrea să dansu charleston: scutură picioarele moi, de flanelă, asvârlă ca viteii, lovesc ceii din jur.

„Cînd personalul teatrului a venit pe scenă, dactilografele privesc prin gînduri decorului, cei 20 din primul rând fotolii au început discret să-și agite unghiile: Charlestonul a început să-și bănească: o năvală de furnici în de:

„Yes, sir, that's my baby!”

„Europenii au văzut charlestonul dansu de negrii. Au inventat un altul care

„cu seamănă de loc cu acesta, dar care e foarte bine. Charlestonul ar trebui să se danseze cu șiraguri de scoici, care sbătându-se pe piele dau un sunet mat. Eu am înlocuit scoicile prin banane sau prin pene.

„Charlestonul trebuie dansat din șolduri, de pe unul pe altul, de pe un picior pe altul... dînd mereu din mâini!”

BERLIN

„O nebunie! Un triumf! Sunt dusă în triumf.

„Cînd intru în vre'un dancing, muzicanții se opresc, se scoală, mă salută.

„Max Reinhardt, marele regisor, vrea să mă angajeze pentru 3 ani la „Deutscher Theater”. Semnasem însă contractul cu „Folies Bergères”...

„Revistele și jurnalele germane au

80.000 franci, care mi-i urât. Nu prea știu unde se află acum acest inel. Trebuie să fie pe aci pe unde-va, în vre-o cutiuță. Nu-mi plac prea mult cadourile.

„NU-MI PLACE SPORTUL”

„Nu mă autrenez. Trăcesc la întămplare, nu regret, nu sunt o mașină.

„Neprevăzutul e mai frumos ca o mașină, de asta sunt încredințată. Nu sunt nici dansatoare, nici acrobată, nici măcar neagră: sunt Iosefina Baker, și atât!”

CUM DANSEAZA

„Imi răsucesc umărul ca o roată de mașină, în carne. Imi joc ochii, cînd vreau, cum vreau. Țugui buzele cînd am chef. Calc în călcăie, cînd vreau.

JOSEPHINE BAKER DANSAND

„Cînd scrieris că sunt o intrupare a expresionismului, contemporan german, a primitivismului german, etc.... De ce nu?”

„Alles für Josephine!”

De ce nu?...

„Merg în patru labe cînd imi face plăcere. Atrag toate privirile... Povestesc cine sunt cu mâinile, cu brațele... Vălesc în aer, înot în aer. Asud, sar, și iată!”

CADOURI

„Cînd...La Berlin am primit cele mai multe scrisori, cele mai multe flori, cele mai multe daruri: un munte întreg de daruri.

„Am primit: inele cu pietre imense, o pereche de cercei care aparținuseră unei ducese acum 150 de ani, perle cât mazărea, flori ce venau într-o singură zi, din Italia în panerăse cu mușchi. Am dorit flori cari mănăncă muște și carne. Am primit 6 foteluri din lac chinezesc, un automobil. Am primit jucării electrice, sticle de vin prăfuite și vase din Olanda, elefanți mici din fildes de Rusia, sculptați de laponi, un urs, o rață, un iepure, un cotoi din pluș. Am primit animale vii.

„O pereche de pantofi de aur, o rochie care strănsă, încăpea în geanta mea roșie de mână. O blană, două blăni, trei blăni, patru blăni... nici nu mai știu.

„Mi-am cumpărat totuși un inel de

SUPERSTIȚII

„Pentru nimic în lume nu aș trece pe sub o scară — știu că mă voi căi, mai târziu. Nimeni n'are voie să fluere în cabina mea. Fluerații aduce nenorocire. E semnul șarpelui, al morții.

„Nu trebuie să mănânci capetele animalelor pentru a nu avea durere de cap. O bucată de fier între dinți vindecă durerea de dinți. Nenorocire aceleia care încălță întâi piciorul drept! Dacă dai un cuțit înseamnă că îți prierțenă. Să nu încrucișezi cuțitele sau furculițele.

„Cărbunii aprinși nu trebuie mutați din loc. Cenușa e sfântă. Să nu coși Joia și Sâmbăta după amiază. Firul tors într-o zi de carnaval e mîncat de șoareci.

„Avem fiecare o umbră protectoare sprijinită cu picioarele pe pămînt și care poartă fruntea în ceruri...”

„Fetișul meu e o labă de iepure, de care nu mă despart niciodată.

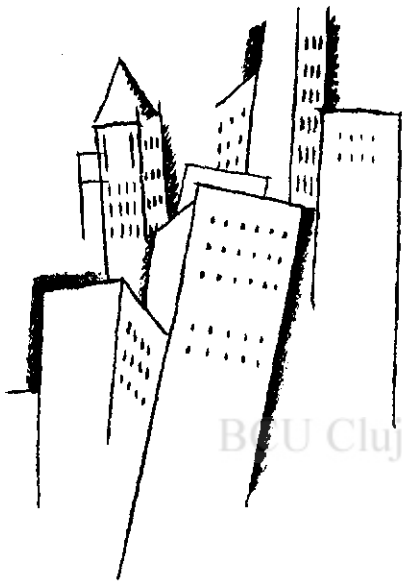
Intotdeauna mi-a adus mult noroc... „Intr'o zi, la Longchamps, se alerga premiul Arcului de Triumph. Mi-am zis: fiindcă am laba de iepure cu mine, să joc. Am jucat 2 cai. Am câștigat 400.000 franci.

DESPRE CECIL SOREL

„O doamnă forte, semănând cu cineva, care venea adesea să mă vadă când eram o fetiță mică ce suferea de frig. D-na Sorel nu dansează charleston. O înțeleg foarte bine... e senzațional...

PENTRU CE A INCEPUT SA DANSEZE

„Pentru că m'am născut într-un oraș friguros, pentru că toată copilăria am tremurat de frig și poate... fiindcă voiam să dansez pe scenă”.

Am privit cu atenție toate felurile de dansuri, dar nici odată nu mi-au plăcut baleturile. Niciodată nu mi-au plăcut balerinele care dansează pe vârfuri: tui, tui, tui!... Parcă ar fi niște păsărele prostițe... Comice! și rochiile lor vapo-roase.

-- „Pavlova, mi-e nesuferită...”

CULORI ȘI ANIMALE

Josefina iubește culorile și animalele: Culoarele îmi plac la nebunie: roșul aprins, galbenul ca gălbenușul de ou. Culoarele mă îmbată, mă exaltă.

Poleiala aurie e o minune, aș vrea să am mâinile pline, să mă frec pe brațe, să-mi auresc fața... aș fi vrut să fac un duș cu poleială aurie...

Animalele îmi sunt foarte dragi. Acum am: șapte câini, trei pisici, un porcel, un papagal, două capre, un peștișor roșu și un șarpe care încolăcit pe jos pare o iscălitură...

ADMIRATORII

Se află prin lume o rasă de oameni deosebiți, rasa admiratorilor. Toți scriu la fel. Toți iscălesc: „Admiratorul Dv. A. B. C. D. E. F. G... X. Y. Z.” Au idei deosebite, o înfățișare deosebită, o modă deosebită, o pălărie deosebită, o privire deosebită... jumătate locuiesc Poste Restante.

Am cunoscut pe unul, care în fiecare seară, după spectacol, se lăsa încuiat în teatru, pentru a mă putea „admiră” și a doua seară. Nu avea cu ce să-și plătească biletul. Iși petrecea noaptea și ziua sub scaune.

POMUL DE CRACIUN

La 1926 am făcut un pom de Craciun pentru copiii sergenților de strada din Paris. Brad, lumanările, bomboane, prăjituri, jucării... Aveam de mult această dorință... să luu un Moș Craciun negru. În ziua aceea am fost mai mulțumită decât toți copilașii. Eram atât de furtivă, decât ei, ferita ca un copil și aplauzele acestor mâințe au ramas pentru mine cel mai mare succes.

Am fost apoi furoasă văzând că printre copiii pe care îi chemasem erau și mulți alții nechemați, copii bogăți, cari nu aveau ce face cu darurile mele, și cari venșera în pantofi de lac, însoțiți de părinți lor, snobi. N-am să le-o tert niciodată. Altădată am să cumpar eu însu-mi jucării și prăjituri, și eu însu-mi am să le impart copilor nenorociți, în spitale, sarmaue capșoace triste.

...Aceasta mă face să-mi uit copilăria, zăpada care caddea la Saint-Louis, casele înghețate ale negrilor, și casa din Bernard Street în care eram atât de săraci.

DICȚIONARUL

Posed în fine ceciașe doream de mult: un dicționar mare în șapte volume groase, pline cu poze. Nu, nu îl descum, nu am timp. Cântăresc în mână fiecare volum și aceasta mă face să râd. Totul mă face să râd. Nu-i vina mea, dar cuvintele nu cântăresc atât de greu. Dece?

CANTECELE NEGRILOR

Pentru a înțelege adevăratele cântece ale negrilor, pentru a le simți, trebuie să li scorbim fluviul Mississippi pe unul din acele vapoare cu roți.

Pe înserat, mașinice rasuflă agale, ritmic. Pe lângă, lunecă maturite Mississippi-ului: păduri, ogoare, mașini, pe cari pălpâc flăcări.

Pe înserat, nemișcați pe maluri, negrii cântă... Cântece din bătrâni, cântece de robă, duioase, triste, monotone... Alteori, pătimașe, scurte, străbătute de strigăte ritmate de gesturi.

Europenii vor să impună acestor cântece ritmuri rigide; nu înțeleg că aceste cântece nu pot avea alt ritm, decât acel al întâmplării, al sângelui, al locului, al scriii acelea.

Sunt cântece făcute spre a adormi oboșala, necazul, spre a legăna tristețea, urâtul, pentru a mângâia rănilor trupului sau ale sufletului.

Europenii nu știu să traducă cântecul negrilor, și nici cântecele americane rate după ale negrilor. Cel mai bine e încă cel mai bine. Cum trebuie să duse? Iată... încerc... Cuvintele nu prea multă înscunătate:

Cântec de jale

A venit iubirea
A venit moartea odată cu iubirea
Iubirea a murit cu moartea.
Iana a venit cu iubirea

Luna-i o hoasă
Luna mi-a luat copilul meu frumos
A venit soarele
E șase dimineața
Acum muncește cu mâinile tale.
...Muncește cu mâinile tale.
...Muncește cu mâinile tale.

VIICTORUL

Am să dansez toată viața, sunt f... să dansez, sunt făcută numai pe dans. A trăi înseamnă a dansa, ași

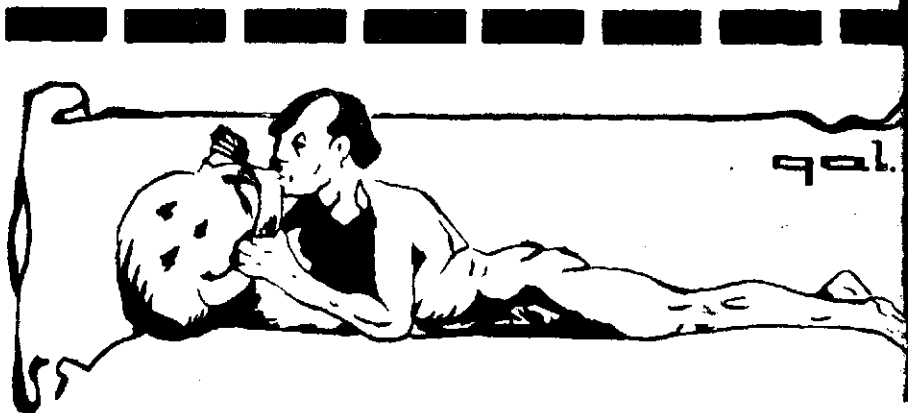
să mor, să cad istovită, la sfârșitul dans — dar nu la Music-Hall.

Viața aceasta artificială mă oboșă mi s'a urit să fiu mereu biciuită de reflectoarelor. Munca „vedetei” mă gustă acum. Mă desgustă toate întocari se țes în jurul „vedetei”. Mă gustă tot ceea ce această vedetă, t... să facă, să suferă în fiecare clipă cruri rele, lucruri triste.

Vreau să mai muncesc încă trei patru ani și să părăsesc apoi scena voi stabili în Italia sau în sudul Fr...

Am să mă mărit. Voi avea copii, animale. Imi sunt dragi, vreau să liniștită în mijlocul copiilor și al marelui. Dar dacă unul din copiii vrea într'o zi să se facă artist de Music-Hall, vă jur, că-l voi sugruma cu nile mele.

NOTA. — Josefina Boker, cresc... cabina dela teatru iepuri de casă. Victorul se plânge că aceștia fac mur și că au un miros foarte uriu...

sufletul românesc

CELEBRUL NECUNOSCUȚ

Se pare că ideea acestei „galerii a sufletului românesc” e privită cu simpatie și curiozitate de către public și confrăți. Nu ne gândim, afirmând aceasta, numai la numărul sporit al cititorilor sau la laudele care ni s'au adus de către atâtea reviste și ziare, pentru această galerie, cât la curiozitatea cu care suntem întrebați în cercurile de cunoscuți: Care vine rândul viitor...

— Rândul viitor va fi Gogu Constantinescu...

— !?!

— Da Gogu Constantinescu, inginerul dela Londra.

— N'am auzit, era cel mai adesea răspunsul — sau cel mult o vagă afirmație: „unul” cu sonica sau nu știu cum îi zice. Nu?

Și totuși despre acest om revistele științifice streine închinat lui, ne spun, o să vedeți în celelalte pagini, nu numai că e unul dintre cei mai mari inventatori ai neucului, ci, curios, unul dintre cele mai cunoscute nume ale timpului. Cunoscut aiurea firește, nu la noi unde sunt atâtea lamentabile și mahalagești celebrități.

De altminteri nu e ciudat, că în toată Capitala, cu toate eforturile și cu tot timpul pierdut, n'am putut găsi nici o fotografie cât de mică, a acestui om pe care-l discutăm cele mai înalte instituții de știință. A trebuit să ne mulțumim să mărim o fotografie de revistă.

Prezentând o astfel de figură, publicului românesc, furnizându-i datele și lămuririle pe care le furnizăm astăzi cu atâta abundență, socotim că „Universul Literar” își îndeplinește cu prisosință datoriile impuse de programul anunțat.

CAMIL PETRESCU

OPERA UNUI INVENTATOR

CORNELIU DEMETRIAD

Unul dintre cei mai mari inventatori ai timpului, cum îl socotea lumea științifică din apus, Gogu Constantinescu a fost obsedat încă din tinerețe de ipoteze care aveau să devie apoi impresionante realizări tehnice. După terminarea „Școlii de poduri și șosele” în 1904 încercă diverse întreprinderi și construcții aci în țară.

Dar nici indeletnicirea de antreprenor nu putea mulțumi mult timp un spirit neliniștit, frământat de rezolvirea științifică a marilor probleme de mecanică în domeniul aplicațiunii, un temperament de inventator, pasionat de cele mai gingașe realizări în arta inginerescă. Idata ce mijloacele i-au permis, a părăsit țara și s'a stabilit la Londra, unde a găsit condițiuni mai prielnice pentru experimentarea și punerea în practică a ideilor și invențiilor sale; în special acele baze pe vibrațiuni îi munceau spiritul încă din anii de școală. Prin o gândire profundă și perseverență el se străduia să utilizeze, analog cu curentul electric alternativ, vibrațiile materiei, pentru aplicarea lor în practică la multiplele ramuri ale mecanicii.

Începuturile sale la Londra au fost aride și pline de grija de mâine. Stingherit de dificultăți financiare și de tot felul de obstacole ca străin, dar fără a se îndoi un moment de reușita invențiilor ce urmărea, el a dus mult timp viața modestă și plină de privațiuni a inventatorilor ignorați. În acest interval el putu să pue la punct, cel puțin pentru unele aplicațiuni practice, transmisiunea, numită de dânsul „sonică”, a energiei, transmisie bazată pe proprietățile elastice ale lichidelor închise în conducte. Împrejurările și anume războiul mondial, în care lupta se dădea mai ales pe terenul științific al armelor și mecanismelor celor mai perfecționate de distrugere, a contribuit să scoată mai repede la lumină pe acest inventator român, rătăcit în împrejurimile Londrei, unde își instalase un atelier modest, cu mijloace improvizate, într'un vechiu grajd din Alperton.

La un concurs între dispozitivele cele mai ingenioase pentru tragerea cu mitraliera printre aripele elicei aeroplanului, dispozitivul sincronizator G. C. bazat pe transmisiunea sonică, a bătut pe toate celelalte în siguranță și precizie. Succesul d-lui Gogu Constantinescu a fost din acel moment decis; în scurt timp convingerea despre superioritatea aceluia aparat a câștigat mai întâi pe aviatorii de pe front și din aproape în aproape pe toți factorii competenți până la direcția superioară a amiralității engleze. Atelierele d-lui Gogu Constantinescu, în care se experimentau și o serie de alte invențiuni, au început să fie vizitate de personalitățile britanice în știință și în arta militară. Comizile și însărcinările de studii, în diversele aplicațiuni ale războiului, au curs fără întreru-

pere și pe la finele războiului „sonic”, care a văzut ziua, ca o altă dată, în umilul grajd din Alperton, și sim instalată în ateliere confortabile vaste laboratoare, montate de amiral în West Drayton anume pentru promovarea invențiilor sonice, iar pe inventatorul ca inginer consultant al amiralității toate chestiunile tehnice importante.

După războiu atenția d-lui Gogu Constantinescu a fost îndreptată la adaptarea invențiilor sale pentru aplicațiuni industriale de pace.

Cuprins de dor pentru țara sa și însoțit de prieteni s'a reîntors la Bucu unde, cu concursul instituțiilor noastre nauciare, s'au pus bazele unei societăți „Industria Sonică” pentru exploatarea microaselor sale brevete; din nefericire din cauza crizei de după războiu, a deficienței industriei noastre mecanice și din diferite alte împrejurări această societate nu a dat rezultatele rate și a trebuit să lichideze. De atunci lumea și-a dat seama, că preocupările unui inventator, care are în fața ochilor mai ales viziunea invențiilor sale, e greu de îngredit în cadrul rigid și disciplinării unei întreprinderi comerciale. Gogu Constantinescu s'a reîntors la Londra și a reluat firul îndelungatului de unde îl lăsase.

Oare care inconveniente pe care le observat în practică la transmisiunea de energie prin lichide în vibrație, și anume forțele prea mari care slăbeau conductele conductele metalice, supuse acțiunii, l'au îndemnat să caute în domeniu ceva diferit realizarea problemelor principale care îl preocupa; aceea, și schimbător de viteză continuu, și adapteze automat cuplul constant al motorului la eforturile variabile ale tractoarelor. Aceasta este una din cele mai importante probleme pentru locomotive, și mobile tractoare, propulsiunea vapoarelor etc, iar sistemul nou trebuia să înlocuiască aparatele greoaie de astăzi, care costau numai un anumit număr de vite eforturi limitate.

În loc de lichide d-l Gogu Constantinescu a recurs de data aceasta la barbată, combinațiuni ingenioase de oscilatoare și pârghii. Cu asemenea loace al a realizat „transformatorul” pe care l'a expus, montat pe diferite șini de tracțiune și propulsiune, la Ziua din Wembley din 1924 și acum un an la Paris. Acest aparat a produs sație în lumea industrială stărnind curiozitatea tuturor. Punerea la punct și aplicarea în mod curent a acestei transmisiuni la vehiculele auto-motoare și la microasele întrebunțări industriale ale motorilor, unde se cere un mers variabil însemna un progres imens în construcția și exploatarea mașinilor.

De altfel numeroase sunt și celelalte invențiuni cu care se ocupă acest Edison român. invențiuni cari se găsesc în